

MONOGRAFIA
POKONFERENCYJNA

SCIENCE,
RESEARCH, DEVELOPMENT #12

Pedagogy

#2

Belgrade (Serbia)

29.12.2018 - 30.12.2018

U.D.C. 37+082

B.B.C. 94

Z 40

Zbiór artykułów naukowych recenzowanych.

(1) Z 40 Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii.

(30.12.2018) - Warszawa, 2018. - 88 str.

ISBN: 978-83-66030-70-1

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

e-mail: info@conferenc.pl

Wszelkie prawa autorskie zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do artykułów z konferencji należą do ich autorów.

W artykułach naukowych zachowano oryginalną pisownię.

Wszystkie artykuły naukowe są recenzowane przez dwóch członków Komitetu Naukowego.

Wszelkie prawa, w tym do rozpowszechniania i powielania materiałów opublikowanych w formie elektronicznej w monografii należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour».

W przypadku cytowań obowiązkowe jest odniesienie się do monografii.

Nakład: 80 egz.

«Diamond trading tour» ©

Warszawa 2018

ISBN: 978-83-66030-70-1

Redaktor naukowy:

W. Okulicz-Kozaryn, dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Poland; The International Scientific Association of Economists and Jurists «Consilium», Switzerland.

KOMITET NAUKOWY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Poland; The International Scientific Association of Economists and Jurists «Consilium», Switzerland;

С. Беленцов, д.п.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;

Z. Ćekerevac, Dr., full professor, «Union - Nikola Tesla» University Belgrade, Serbia;

Р. Латыпов, д.т.н., профессор, Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ), Россия;

И. Лемешевский, д.э.н., профессор, Белорусский государственный университет, Беларусь;

Е. Чекунова, д.п.н., профессор, Южно-Российский институт-филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы, Россия.

KOMITET ORGANIZACYJNY:

A. Murza (Przewodniczący), MBA, Ukraina;

A. Горохов, к.т.н., доцент, Юго-Западный государственный университет, Россия;

A. Kasprzyk, Dr, PWSZ im. prof. S. Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Polska;

A. Malovychko, dr, EU Business University, Berlin – London – Paris - Poznań, EU;

S. Seregina, independent trainer and consultant, Netherlands;

M. Stych, dr, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Polska;

A. Tsimayeu, PhD, associate Professor, Belarusian State Agricultural Academy, Belarus.

Recenzenci:

L. Nechaeva, PhD, Instytut PNPU im. K.D. Ushinskogo, Ukraina;

М. Ордынская, профессор, Южный федеральный университет.

THE ROLE OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN IMPROVING THE EDUCATION PROCESS

Сеит-Асан Ф. Э., Исмоилова Б. Р..... 6

REPETITIVE MISTAKES MADE BY EXAM TAKERS AND WAYS SUGGESTED TO OVERCOME THESE FAULTS

Masharipova G. 9

THE ROLE OF MODELLING IN EDUCATION

Najimova G. F..... 12

ТЕАТРАЛИЗОВАННЫЕ ИГРЫ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ СВЯЗНОЙ РЕЧИ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Романова О. В. 14

ЭФФЕКТИВНЫЕ СПОСОБЫ ВВЕДЕНИЯ НОВЫХ СЛОВ В РЕЧЬ ДЕТЕЙ РАННЕГО ВОЗРАСТА

Романова О. В. 16

ПОЗААУДИТОРНА ДІЯЛЬНІСТЬ В СУЧАСНОМУ ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Чіжова Н.В. 18

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОГО ЕТИКЕТУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЯК СКЛАДНИК ЇХНЬОЇ ПРОФЕСІОГРАМИ

Білавич Г.В., Вацеба В.В. 21

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ УПРАВЛІННЯ ВИХОВНОЮ РОБОТОЮ У ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Дудко Я. В..... 25

ТРАДИЦІЙНА СІМ`Я ТА ЇЇ РОЛЬ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Георгадзе Т.О. 27

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Христова О.Ф., Приходько І.М., ... 30

ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАОСВІТИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Антоненко І. 33

ЗНАЧЕННЯ ТЕСТУ ECONOMIC LITERACY ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

Бичок А. В..... 36

МЕТОДИ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ Канюка О.І.	39
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТРЕСОСТІЙКОСТІ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ Магдисюк Л. І., Казмірук О. Ю.	46
ТВОРЧА САМОСТІЙНІСТЬ ЯК ПРОВІДНА УМОВА ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА Підварко Т.О.	49
АКТИВІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ Потапова Н.В.	52
КОНЦЕПЦІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ Дерев'янюк О.С., Солтик В.О., Колесник М.Ю.	55
ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ Данилюк Л. В.	60
THE ROLE AND IMPORTANCE OF TRANSLATION IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE AT SCHOOLS. Usmanaliev K. M.	64
INNOVATIVE METHOD OF TRAINING THE SUBJECTS OF ENGINEERING GRAPHICS Dilshodbekov Sh.	68
РАЗВИТИЕ У СТУДЕНТОВ НАВЫКОВ ПРАКТИЧЕСКОГО АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА Махаметова Д.	71
БУДУЩІЕ УЧИТЕЛЯ ПРОФЕСІОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ПЛАНІРУЮТ СВОЮ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКУЮ РАБОТУ Кузиев Ш. С.	76
THE COMPARISON OF THE LEARNER-CENTERED AND TEACHER- CENTERED APPROACHES IN TEACHING Tursunnazarova E.	82

THE ROLE OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN IMPROVING THE EDUCATION PROCESS

РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ПРОЦЕССА ОБУЧЕНИЯ

Сеит-Асан Фериде Эрнестовна

студентка 2-го курса Узбекистанского Государственного Университета
Мировых Языков.

Исмоилова Барно Равшановна

студентка 4-го курса Гулистанского государственного университета

Реформы в области образования, происходящие в нашей стране, наряду с разработкой новых образовательных стандартов, введением новых учебных дисциплин, вызывают потребность и в изменении методики преподавания. В условиях реализации Национальной программы по подготовке кадров невозможно представить себе учебный процесс без использования интерактивных методов обучения.

В настоящее время в школе разработаны и применены несколько десятков новых стратегий, методов и приемов обучения, в том числе интерактивных. Современный учитель, независимо от преподаваемого им предмета или учебной дисциплины, должен владеть необходимым «комплексом интерактивных методов обучения и уметь правильно использовать их в учебном процессе». Информационные технологии предоставляют студентам и преподавателям возможность:

-сделать обучение более эффективным;

-сократить трату времени на поиск и запись информации, увеличив, тем

самым, время на практическую деятельность;

-дать возможность индивидуально-го обучения, сделав процесс образования открытым; -сделать интересным процесс обучения для категории студентов, отличающихся способностями, стилем обучения, а также для студентов с нарушениями здоровья; -разнообразить учебную деятельность.

Одной из основных целей обучения в современной школе на сегодня становится формирование информационной культуры учащихся. Основной характеристикой современных информационных технологий является возможность развития креативной познавательной активности учащихся школ. Электронные тестовые системы. Внедрение электронных тестовых систем является наиболее быстрым способом проверки полученных знаний и, как следствие, оперативной работой над пробелами. Использование электронных тестовых систем возможно как на компьютере, так и на телефоне с доступом в интернет. Тесты позволяют преподавателю провести быструю про-

верку усвоения знаний студентами, помогают увидеть, на что нужно обратить внимание на следующем занятии, для студентов же делают занятие более интересным и насыщенным. Также тестовые системы являются удобным средством сбора статистических данных. Мультимедийное сопровождение процесса обучения. Мультимедийное сопровождение – одно из самых распространённых примеров использования ИТ в образовании. Отличительной его особенностью является информативность и зрелищность. Иллюстративные примеры, видеоролики и аудио файлы позволяют учащимся легко усвоить материал. Правильно подобранные элементы помогают преподавателю сделать занятие интересным и содержательным. Однако постоянное использование мультимедиа сопровождения может стать обыденностью, что не позволит в дальнейшем достигать желаемого эффекта. Дистанционное обучение (ДО). ДО – это взаимодействие преподавателя и студентов на расстоянии. Ведущим средством ДО являются информационные технологии. ДО позволяет снизить затраты преподавателей и учащихся (оплата жилья, аренда помещения и т.д.), обучать одновременно большое количество человек, находящихся на значительном расстоянии друг от друга, повысить качество обучения за счёт использования электронных библиотек и сетевых ресурсов, важнейшим преимуществом ДО является гибкость – учащиеся могут получать знания в удобное время и в любом месте.

С целью реорганизации учебного процесса на основе современных информационных технологий нашей республики, учителями разработано множество учебных программ и учебных пособий. Однако каждый учитель разрабатывает свои программы, учебные и дидактические материалы, исходя из целей и поставленных задач обучения. Традиционные приемы, методы и средства обучения на уроке русского языка и литературы должны быть соответствующим образом изменены или даже заменены, так как достижение целей обеспечивается целым комплексом традиционных и новых приемов обучения.

Но сегодня старые традиции и требования программы часто мешают нашему учителю изменить себя, хотя ученики становятся с каждым годом более развитыми с точки зрения информационных технологий.

Активизации познавательной деятельности, развитие навыков самообразования, повышение инициативности – все это грамотное использование возможностей современных информационных технологий в процессе обучения. В настоящее время каждый ребенок благодаря современной технике и интерактивным методам обучения имеет возможность развивать самостоятельную познавательную активность.

Применение новых информационных технологий в традиционном образовании позволяет дифференцировать процесс обучения учащихся с учётом их индивидуальных особенностей,

дает возможность творчески работающему учителю расширить управление учебным процессом, является социально значимым и актуальным.

Литература

1. Овищук В.А. Урок в современной школе: Пособие для учителей. М 1986.
2. Бастриков М.В. Пономарев О.П. Информационные технологии управления: Учебное пособие. М.- Л.: Изд-во Ин-та,2005.
3. Горбунова Л. И. Использование информационных технологий в процессе обучения Л. И. Горбунова, Е. А. Субботина // Молодой ученый. 2013

REPETITIVE MISTAKES MADE BY EXAM TAKERS AND WAYS SUGGESTED TO OVERCOME THESE FAULTS

Gulira'no Masharipova

Abstract

This article focuses on some errors made by the candidates and gives general outline about a speaking exam, put forwarding some secrets to struggle with common mistakes

Key words

To grip, petty mistakes, to create a comfortable atmosphere, to obtain a proper score, details, International English Language Teaching System

Nowadays, the number of people who are really into learning foreign language is rocketing day by day. Among other modules, they find speaking more interesting and gripping on the account for several reasons. However, it does not mean that they make less mistakes in this part than others. If we take IELTS exam as an example, speaking part can help a candidate to get higher mark or to also lose the mark in the exam. What it means is that there are 4 modules:

1. Listening
2. Reading
3. Writing
4. Speaking

One perceives that speaking can support on the way of getting higher mark. Because it is more straightforward to obtain a proper score if you meet the needs of an examiner. But it is not so effortless as they think. Most exam takers make petty and unnecessary mistakes in speaking part.

What kind of mistakes may they make unintentionally?

Before speaking about the faults made by the candidates, let's look at the requirements put forward in this part.

As you know, in International English teaching system's speaking part, one is given questions, dividing them into 3 parts:

Part 1

Part 2

Part 3

Let's learn in detail Part 1 and find what kind of challenges one can face.

Part 1 – in this part, you are given several questions about your personality such as what your name is or where you live and so on. We can also call this an introduction. An examiner tries to know about who you are, your interests and to create a comfortable atmosphere for you because without any doubt, you may be nervous when you sit in the exam.

Common questions:

What is your full name please?

How can I call you?

Can you tell me where you live? Do you live in the apartment or in the house?

Also, you are asked some questions on some interesting topics. All these questions are about your life experience or your future plans. Totally, 15-16 questions on 2 topics are given to one candidate.

For instance:

Examiner:

Good morning. My name is...

And your name is ...? And where are you from ?

Can I see your passport, please ? Thank you.

Let's talk about where you live

- Do you live in a house or an apartment ?
- How many other people do you live with ?
- Do you enjoy living in this type of accommodation ? Why/ Why not ?
- What type of accommodation is common in your town ? Why ?

Let's talk about what you do.

- What are you studying currently ?
- Are there any subjects which you do not enjoy as much as others ? Why ?
- Do you have to complete a lot of homework ?
- What do you plan to do after you finish your studies?

It is more beneficial to answer feeling free while answering questions given by examiner. Part 1 is more straightforward, comparing to Part 2, 3. Because. in this part of interview, you are asked about yourself, your interests and your past and future. In some of question, you might be given the question "Why ?". But it is more useful to manage your time and not to forget that your time is limited. So no matter how many questions you are asked and whether they ask the reason for your statement, follow the following structure:

- Answer
- Example
- Explain

Answer is to respond generally the questions given.

Are there any subjects which you do not enjoy as much as others ? Why ?

-Well, there are many subjects which I find hard to deal with. For example, math, biology and others are really difficult. Because, they require you to learn by heart tons of theories and formulas.

It is better to limit your answer up to 3 sentences.

Mistakes:

May candidates answer more and not sensibly. They can not organize their sentences in mind and begin the statement but can not finish because of lack of ability to plan the answer.

If you can not see your answer as full one, it is better to keep them in mind not to burst out. Manage your time and feel that you can answer to the questions fully. Some will be so nervous at that time and for this reason, they can not answer fast even if it is part 1 – the question about yourself. And they repeat some exclamations again and again such as uh ... and others.

If you know very well that you can not respond as long as an examiner give a question, think about it while you are being given that question or repeat that one more time while you are thinking about it in your mind. But, there is not necessity to do this in part 1 on the account for easiness and generality.

The most common and unforgivable mistake made by some of the exam takers is to learn by heart the structures and use them in their speeches. As we mentioned above, you are only asked about your-

self –your experience, so if you use structures, firstly,it may impair your answer that you lose time, using only structures not giving a proper answer, secondly, you may be marked as one who are not a natural.Forget all of redundant statements, just respond what you are asked.

To sum up. although some people really find it hard to cope with the challenges related to part 1 on the ground that it will be given first, it is time to show your latent ability and how well you can speak a foreign language.Part 1 usually settles the rest of your answers. Because if

you behave well in this part, you may feel better and start self-suggesting that you can also do well at the rest.The examiner may also get a rewarding impression about your speaking skill from beginning. In this case. it may so beneficial on the account for an inevitable fact that you are given maximum 3.

Literature in use

1. "IELTS Graduation. Student's book" – Mark Allen, Debra Powell,Dickie Dolby
2. IELTS Graduation (Mark Allen, Debra Powell, Dickie Dolby)
3. Boost your vocabulary 4 Penguin English Guides)

THE ROLE OF MODELLING IN EDUCATION

Najimova Gulirukhsor Fayoziddin qizi

Student of Navoi State Mining Institute

Advisor: **Sayfidinov Okhunjon Odilovich**

Lecturer of “Mechanical Engineering” Navoi State Mining Institute

---

Nowadays, simulation is probably one of the most multifaceted topics that is widely used in almost all disciplines and areas of work due to its many advantages. Simulation is widely used as a tool to change power, be it an engineer, a doctor, a computer specialist, administrators, managers, a student and a teacher.

The need for modelling in education:

Teachers are building the future of any nation. We cannot neglect the importance of the role of the Teacher in the life of any person. And as it was said by the head of the inspectorate of Uzbekistan Toshkenboev U.N. “No one can rise above the level of their teachers. The quality of education cannot exceed the quality of a teacher.” Therefore, it becomes absolutely necessary for someone who wants to be a good specialist with all the skills of his profession. Modelling here plays an important role in educating future professionals. That is why the simulation should be given a significant place in the curriculum of education. Modelling is nothing else than imitating the operation of a real process or system over time in an artificial environment, which is exactly a copy of a real phenomenon. The student receives training in a real artificial environment, without affecting the cost, before practicing it in the real world. In education, students are also trained in a simulated environment in multiple ways. Thus,

students can also be saved from experimentation.

The main purpose of modelling is to describe the content, structure and behaviour of a real system, which is a part of reality and a description of processes. Models approach reality, because real systems are usually more complex than models. The model should always be understood as a simplification of the original. If the isomorphism relationship is between the model and the real system, then the original model could not distinguish between the model and the original, as discussed in Sediv (2012). The first step in the computer modelling process is to create a conceptual model of the studied real system / real process. The conceptual model may be presented in different ways. The modelling process is closely related to the simulation. Modelling can be understood as the process of model execution. Simulation allows you to present a simulated real system or real process and its behaviour in real time using a computer. Modelling also allows you to visualize and edit the model. Computer simulation is very useful from an educational point of view. Using a simulation model and visualization of simulation results on the screen, students can better understand the main features of the processes and systems, and develop their intuition. It is also important that training using simula-

tion is much cheaper and faster than training conducted in a real experiment. In some cases, the provision of a real experiment may not be possible. The process of creating a simulation model is an important function in educational technology. Modelling is used in many contexts, such as technology modelling to optimize performance, safety engineering, testing, training, and education. Often computer simulations are used for learning experiments. Simulation can be used to display the possible real effects of alternative conditions and courses of action. Simulation is also used when a real system cannot be involved, because it may not be available or it may be dangerous or unacceptable for participation, or it is being developed but not yet built.

Benefits:

- Optimized performance: student learning performance is no doubt improved by modelling. The University of Central Florida is a good example of this.
  - Low rates: in the virtual models the student will not suffer from the experiments.
- Without restrictions: again, this virtual model, on the one hand, provides freedom from financial, time and administrative restrictions of physical classes, and on the other hand, it provides a “virtual” field to work with real educational advantages.

Future prospects:

- The use of modelling in teaching teachers promises better performance of experiments by students in the future.
- As a result, we can say that the use of modelling in teaching students is one of the most effective and affordable teaching methods.

Literature:

1. Manisha Sharma. 2015. Simulation Models for Teaching Training: Perspectives and Prospects. *Journal of Education and Practice*.
2. Banks, J., J.S. Carson, II, B.L. Nelson. 1996. *Discrete-Event System Simulation*, Second Edition, Prentice Hall.
3. Evans, J., and D. Olson. *Introduction to Simulation and Risk Analysis*. Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall, 1998.
4. Ragsdale, Cliff T. *Spreadsheet Modelling & Decision Analysis*, Fourth Edition. Stamford, Conn.: Thomson, 2004.

СЕКЦИЯ 13. ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ.

ПОД-СЕКЦИЯ 4. Общая и дошкольная педагогика.

ТЕАТРАЛИЗОВАННЫЕ ИГРЫ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ СВЯЗНОЙ РЕЧИ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

О. В. Романова

Воспитатель

МКДОУ «Детский сад №271 компенсирующего вида»

г. Новосибирск, РФ

Дошкольный возраст – это период, когда ребенок должен научиться содер­жательно, грамматически правильно, связно и последовательно излагать свои мысли. Овладение связной речью является крайне важным условием становления у ребенка полноценной психики и дальнейшего ее полноценного развития.

Старший дошкольный возраст – это качественно новый этап развития речи. Дошкольник стремится больше узнать об окружающем мире, рассказать обо всем и воздействовать на другого. Именно это стремление делает развитие связной речи ведущим мотивом. Вся деятельность ребенка старшего дошкольного возраста становится непосредственно связана с необходимостью развивать речь. Познавательные процессы, которые происходят в этом возрасте, тоже непосредственно связаны с развитием речи.

В современном мире все чаще среди детей проявляются нарушения в развитии связной речи. Это объясняется тем, что в жизни детей слишком рано появляются гаджеты? заменяющие живое общение виртуальным и мешаю-

щие полноценному становлению связной речи, а также уменьшается разнообразное взаимодействие и общение со сверстниками, в результате чего у дошкольников снижается желание активно участвовать в речевом общении. Активизации речевого развития может способствовать вовлечение детей в совместную игровую деятельность. Исходя из того, что на протяжении всего дошкольного периода именно игровая деятельность остается ведущим видом деятельности, применение игровых методов, приемов, средств в работе с детьми данного возраста является адекватным, наиболее приемлемым. Театрализованная игра помогает создавать такие ситуации, в которых дети вступают в речевое общение и развиваются. Проводимая в игровой форме работа позволяет быстро заинтересовать детей, долго поддерживать их мотивацию к выполнению заданий.

Театрализованная деятельность является одним из успешных методов развития связной речи детей, поскольку позволяет решать такие задачи, как формирование выразительной речи ребёнка, интеллектуального и художе-

ственно – эстетического воспитания. Театрализованная деятельность является источником развития чувств, эмоциональных переживаний и эмоциональных открытий. Это действенный способ приобщить ребенка к духовному богатству своего народа и других народов. В результате ребёнок сможет познать окружающий мир и сердцем и разумом. Дошкольник, выражая своё отношение к злumu и добруму познаёт ту радость, которая связана с преодолением трудностей в общении, неуверенностью в своих силах и возможностях.

Принимая активное участие в театрализованных играх, дошкольник входит в образ, перевоплощается в него, живет жизнью персонажа, речь ребенка становится ярко окрашена различными эмоциями. Вопросы, задаваемые детям при подготовке к игре, заставляют их думать, анализировать довольно непростые ситуации. Дети учатся делать выводы и обобщения. Это помогает совершенствовать умственное развитие и тесно связанному с ним совершенствованию связной речи. В процессе работы над выразительностью реплик персонажей, собственных высказываний начинает активизироваться словарь ребенка. Кроме того звуковая сторона речи совершенствуется. Новая роль, особенно звуковой диалог персонажей, ставит ребенка перед необходимостью ясно, четко, понятно изъясняться. У него улучшается диалогическая речь, ее грамматический строй. Дошкольник начинает активно пользоваться словарем, который в свою

очередь тоже активно пополняется. В создании игрового образа роль слова неопределима. Слово помогает ребенку выражать свои эмоции, мысли, чувства, понять переживания партнеров, согласовывать с ними свои действия. Результатом целенаправленного использования театрализованных игр, в непосредственной образовательной деятельности, а также во время свободной деятельности является приобретение речевых навыков. На основе этих навыков становится возможным построение связных высказываний. На основе полученных навыков у детей развивается мышление, память, воображение. Речь становится эмоциональнее, выразительнее и содержательнее.

Участвуя в театрализованной деятельности, дошкольники знакомятся с окружающим миром через образы, звуки, краски. Вступление в диалог с различными персонажами ставит ребёнка перед необходимостью понятно, ясно и чётко говорить и изъясняться. Игры в театр оказывают большое влияние на речевое развитие ребенка. Дети могут применять вербальные и невербальные средства общения, овладеют диалогической речью и конструктивными способами взаимодействия с детьми и взрослыми. Поэтому участие детей в театрализованных играх способствует полноценному развитию всех сторон связной речи. В процессе происходит развитие монологической и диалогической речи, а это в свою очередь становится главной предпосылкой успешного обучения в школе.

УДК373.2+159.9+612.82

СЕКЦИЯ 13. ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ.

ПОД-СЕКЦИЯ 4. Общая и дошкольная педагогика.

ЭФФЕКТИВНЫЕ СПОСОБЫ ВВЕДЕНИЯ НОВЫХ СЛОВ В РЕЧЬ ДЕТЕЙ РАННЕГО ВОЗРАСТА

О. В. Романова

Воспитатель МКДОУ «Детский сад №271 компенсирующего вида»
г. Новосибирск, РФ

Аннотация

В статье рассматривается проблема обогащения словаря детей раннего возраста, приведены примеры введения новых слов в речь детей раннего возраста, а также названы некоторые методы исследования психоречевого развития.

Ключевые слова

Дети раннего возраста, речевое развитие, обогащение словаря детей.

С самого раннего детства жизнь человека связана с языком. Ребёнку ещё нет года, а он прислушивается к звукам речи, колыбельной песне и начинает понимать и осваивать родной язык.

В работе с детьми раннего возраста принято использовать различные методы и средства. К методам относятся:

1) наглядные (наблюдение; рассматривание иллюстраций, картин, репродукций, фотографий; экскурсия, просмотр мультимедийных фильмов);

2) словесные (чтение ребёнку детской литературы, заучивание стихотворений детьми; беседа, требующая опоры на наглядность);

3) практические (усвоение и совершенствование речевых умений и навыков в игровой деятельности: дидактические игры, игры-драматизации, игры; опытно-экспериментальная деятельность). К средствам развития речи

относят: общение взрослых и детей; культурная языковая среда; обучение родной речи родителями во всех режимных моментах; детская художественная литература; различные виды искусства; театрализованная деятельность; пальчиковая гимнастика; артикуляционная разминка.

Изучением особенностей появления речи занимаются многие исследователи. Например, Д. Рой реализовал проект «Человеческая речь» и пришел к выводу, что самостоятельность и активное общение ребёнка влияют на то, каким образом усваивается язык. Д. Рой отмечает, что важно понять взаимодействие между этими двумя элементами и языком, чтобы понять, возможно ли предсказать, как структура того, в какой момент слова услышаны, влияет на то, когда они усваиваются, другими словами, отношения между словами и их значениями в реальном мире.

Н. Н. Поддьяковым также доказано, что участие детей в проектной деятельности способствует активному обогащению чувственного опыта детей, поскольку речевой материал проговаривается, а на основе полной и развернутой информации, у детей формируется четкий образ предметов и явлений окружающего мира.

Т. Н. Ушакова, С. С. Белова, О. Е. Громова описали различные интенции в развитии речи ребёнка раннего возраста, в их числе интенции привлечения взрослого к совместным занятиям: инициация чтения, игр и подобных занятий, а также поведение, направленное на возвращение отсутствующего человека.

При измерении мозговых волн детей, выяснено, что дети лучше всего учатся, когда их мозговые волны синхронизируются. Синхронизация происходит в моменты радости, счастья ребёнка – в моменты общения с матерью, когда мать говорит с ребёнком мелодичным голосом. Следовательно, детские рифмы и песни – отличный способ обучения. Учёные называют этот способ «Motherese», что дословно

переводится как «мамин язык».

О. А. Горлова и Н. А. Горлова также занимаются исследованием детской речи. О. А. Горловой были выделены следующие характеристики в структуре детской речевой деятельности: 1) продуктом детской речевой деятельности в раннем возрасте является ситуативное высказывание; 2) коммуникативная ситуация выступает как стимул, вызывающий потребность в общении и обеспечивает развитие коммуникативных, речевых, а затем и языковых способностей; 3) в раннем возрасте ребёнок способен овладеть устными видами речевой деятельности (говорением и аудированием (через диалог – в раннем возрасте, – к монологу – в дошкольном возрасте)).

В заключении можно добавить, что первые слова ребёнка очень важны в его психоречевом и когнитивном развитии, и взрослые должны создать максимально комфортные условия для успешного овладения ребёнком новых слов до младшего дошкольного возраста, поддержания и поощрения интереса к обогащению словаря ребёнка в дальнейшем.

ПОЗААУДИТОРНА ДІЯЛЬНІСТЬ В СУЧАСНОМУ ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Чіжова Н.В.

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»

Ключові слова: позааудиторна діяльність, саморозвиток, конференція, олімпіада, науковий гурток, технічний університет.

Key words: extracurricular activity, self-development, conference, olympiad, scientific society, technical university.

Сучасна система вищої технічної освіти в наш час суттєво реформується, що спричинене зміною вимог до випускників. Університет не тільки озброює студентів знаннями, а й розвиває їх критичне мислення, самостійність та активність, творчий підхід до вирішення проблем – разом з навчальною він безперечно виконує виховну функцію. Позааудиторна діяльність – система педагогічних форм та заходів, які не тільки забезпечують студентам здобуття «спеціальних професійних знань, навичок і вмінь, а й сприяють розвитку в них особистісних якостей, реалізації схильностей і здібностей» [1, 54].

В роботі розглянуто особливості використання деяких форм позааудиторної діяльності професійно-наукового спрямування у технічних університетах. Однією із таких форм є участь студентів у конференціях як зі спеціальних так і з гуманітарних предметів.

Підготовка до наукової конференції передбачає глибоке занурення в

обрану тему та представлення своїх досліджень, аналіз останніх досягнень, опис зроблених інновацій. При підготовці виступу студенти розвивають презентативні навички – здатність донести інформацію до аудиторії в чіткій лаконічній і зрозумілій формі. Велике значення має зворотній зв'язок з аудиторією, залучення інших студентів до дискусії, обговорення спірних питань, пошук істини. Навіть якщо студент не підготував власного повідомлення, а залучився до участі у конференції як слухач, це позитивно вплине на його бажання проводити власні наукові дослідження. Завзяття та творча наснага інших студентів, важливість та актуальність обговорюваних питань можуть стати поштовхом до дослідницької та наукової роботи. Особливістю технічних університетів є організація конференцій не тільки зі спеціальних, а й з гуманітарних дисциплін, що надає можливість кожному студенту проявити себе та сприяє його саморозвитку.

Систематизують та поглиблюють свої знання студенти технічних вишів беручи участь у предметних олімпіадах, які часто об'єднують декілька предметів і зазвичай проводяться онлайн, що дозволяє охопити більшу кількість учасників. Олімпіади для молодих людей як виклик, можливість довести насамперед собі та широкій громаді (викладачам, студентам, деканату, родичам) що вони здатні розв'язати завдання, вирішити складні проблеми. Змагальний характер олімпіад стимулює амбіційних молодих людей, які хочуть заявити про себе, про свої знання та здібності. Студенти перших курсів беруть найактивнішу участь саме в олімпіадах, тому що їх формат відомий їм ще зі школи.

Викладачі технічних університетів крім інформаційної надають студентам консультативну допомогу, заохочуючи їх до підготовки до конференцій та олімпіад. Студенти, які брали участь в цих заходах один раз стають надалі їх постійними учасниками, залучаючи своїх друзів.

Організація та проведення конференцій – складна кропітка комплексна робота групи викладачів та лаборантів кафедри, що полягає в складанні та затвердженні відповідної документації, інформаційній підтримці, зборі та редагуванні матеріалів публікацій (інколи тези відправляють назад студенту для переробки та доопрацювання), форматуванні та укладанні збірника матеріалів конференції, організації пленарних засідань з залученням провідних нау-

ковців, технічному забезпеченні секційних засідань, підготовці звітів. Кропітка робота проводиться викладачем-предметником, який консулює, мотивує, заохочує студентів, надає психологічну допомогу, якщо студент в якийсь момент занепадає духом, не вірить у власні сили і готовий відмовитись від участі у конференції, коректує тези. Якщо на різних етапах підготовки до конференції викладач чуйно і тактовно керує роботою студента, підкреслює перш за все його успіхи та виправляє недоліки не акцентуючи на них уваги, вірить в успіх, то кінцевий результат задовольнить всіх.

Іншою формою поза аудиторної діяльності є наукові гуртки, які грають велику роль у розкритті потенціалу студентів та задоволені їх пізнавальних потреб, оволодінні практичними навичками. Основні характеристики гурткової роботи: студенти можуть вносити свої пропозиції щодо тем та формату занять; збирають односторонні; не є обов'язковими, тільки зацікавленість спонукає студентів до продовження роботи; крім теоретичних знань дають можливість здобути практичні навички («Робототехніка та автоматизація»). Викладач, який веде гурток має знаходити теми складні та цікаві для студентів, робити опитування та корегувати роботу згідно з їх результатами. Як вихователь, саме викладач, здатний створити доброзичливу, творчу, невимушену атмосферу для ефективної співпраці.

Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що поза аудиторна ді-

яльність має великий вплив як на формування професійної компетентності так і на розвиток особистості студента, задоволення його пізнавальних інтересів, самореалізацію та саморозвиток.

Література

1. Казьмерчук А.В. Внеаудиторная деятельность как средство интенсификации профессионального обучения в высшем учебном заведении // Вестник ТГПУ. – 2013. – № 9 (137). – С.54 – 60, с.54

СЕКЦІЯ 13. ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ.

ПІД-СЕКЦІЯ 1. Виховання і освіта.

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОГО ЕТИКЕТУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЯК СКЛАДНИК ЇХНЬОЇ ПРОФЕСІОГРАМИ**Білавич Г.В.**

доктор педагогічних наук,
професор Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Вацєба В.В.

студентка
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Ключові слова: етикет, майбутні педагоги, мовленнєвий етикет, духовність.

Keywords: etiquette, future teachers, speech etiquette, spirituality.

Науковці слушно називають мовленнєвий етикет культурним обличчям нації, позаяк він втілює найтиповіші риси мовної поведінки людини в найрізноманітніших життєвих ситуаціях. Увібравши давні традиції, звичаєві приписи, мовленнєвий етикет українців є унікальною, універсальною моделлю їх мовної діяльності, що виявляється в системі стійких мовних виразів. Знання цієї системи є своєрідним барометром духовної зрілості нації. І навпаки нехтування законів мовленнєвого етикету – ознака її глибоких корозійних процесів, які за останні десятиріччя, на жаль, прогресують. Саме український мовленнєвий етикет презентує повний спектр ввічливості та гречності у спілкуванні: це слова привітання, прощання, звертання, подяки, прохання, відмови, поздоровлення, вибачення, побажання, запрошення, похвали тощо.

Порушена в назві статті тема є актуальною у зв'язку із підвищенням вимог

до професійної кваліфікації майбутніх педагогів. Основою ефективності діяльності яких є знання етикету мовного спілкування. Адже сферою діяльності педагогів є взаємодія у межах «людина – людина», тобто це безпосереднє вміння вести бесіди, диспути, опитування, інтерв'ювання, проведення консультацій та інформування, а також вміння виступати перед публікою тощо. Отож необхідність отримання знань про правила етикету майбутніми педагогами є одним із пріоритетних завдань вищої школи. Сучасний період глобалізації, розвитку комунікації, діалогу культур вимагає посилення уваги до дотримання норм етикету.

Відомо, що етикет – це кодекс правил поведінки, що регламентують взаємини між людьми в різних ситуаціях. Нині узвичаєно виокремлювати за сферою використання діловий етикет – норми поведінки і спілкування різних соціальних груп. Визначальна

ознака його – співпраця і взаєморозуміння. Основну частину етикету загалом становить мовний, мовленнєвий і спілкувальний етикет, які нині виокремлюють авторитетні фахівці з проблем культури спілкування. Найтипівішою формою вияву мовленнєвого етикету є усне контактне спонтанне діалогічне мовлення, і ці ознаки наближають мовленнєвий етикет до розмовного мовлення. Але мовленнєвий етикет не належить до розмовного мовлення, а тим більше до розмовного стилю (хоча найбільш повно мовленнєвий етикет виражається саме в усному розмовному мовленні). Мовленнєвий етикет є однією із важливих сторін людського спілкування, – це сукупність значною мірою стандартизованих висловів, що становлять стереотипи мовлення, готові формули з певною синтаксичною структурою і лексичним наповненням.

Володіння мовленнєвим етикетом – шлях до підвищення рівня педагогічної культури майбутнього фахівця у галузі педагогіки. Педагогічна культура фахівця гуманітарної сфери – це рівень засвоєння спеціалістом педагогічного досвіду та його прояву в процесі професійної діяльності. Соціально-педагогічна культура – складне багатоаспектне поняття, до структури якого входять внутрішній та зовнішній складники. Внутрішній складник – це не тільки рівень знань та вмінь у галузі педагогіки, тому що він характеризує лише компетентність у відповідній галузі, а й сформовані особистісні установи, ідеали, потреби, мотиви, ко-

трі визначають сферу і умови їх повсякденного прояву. Основними компонентами внутрішньої культури такого фахівця є: а) особистість педагога (внутрішня своєрідність) з його індивідуально-психологічною та соціально-педагогічною гідністю та недоліками – індивідуально-особистий рівень; б) об'єм та ступінь засвоєння майбутнім педагогом накопиченого у професійній діяльності педагогічного досвіду. Це – теоретичний (світоглядний) рівень педагогічної культури. Він визначає раціональний рівень (компонент) і показує, які психолого-педагогічні знання і як вони засвоєні особистістю; якою мірою вони можуть бути використані у професійній діяльності; в) сформоване чуйне ставлення у майбутнього педагога до об'єкта соціально-педагогічної праці, її результатів тощо – це емоційний рівень педагогічної культури.

Сьогодні ми стикаємося все частіше зі сленгом у спілкуванні, який пересипаний нав'язаними з інших мов, нечужими, часто навіть і брутальними словами, словами іноземного походження, які вживаються в прямому чи переносному значенні, злиттям слів, які чужі українській мовній традиції та спілкуванню. Тому обов'язок педагогів – відродити втрачене у спілкуванні людей, узвичаїти призабуте, відкинути невласне українській культурі спілкування, силоміць нав'язане або бездумно перейняте чуже, брутальне. Адже відомо, що за багатовікову історію в українців склалася своя власна система мовленнєвого етикету,

що є свого роду феноменом та відображенням загальної культури українського народу.

У своїй практичній діяльності майбутні фахівці потребують не тільки моральних орієнтирів, які визначають загальний, основний напрям їхньої діяльності, а й окремих правил, характерних для повсякденної роботи, без дотримання яких неможливо реалізувати відповідні моральні норми та принципи. Професійна етика працівника пропонує пошук резервів, використання різноманітних ресурсів: від соціальних до особистих як самого працівника, так і його клієнтів.

Важливим складником мовленнєвого етикету є вміння вчасного, коректного і комунікативного вдалого завершення спілкування. У розвинутих мовах є віками відпрацьовані етикетні засоби завершення спілкування, тобто відповідні формули мовного етикету. Використання цих виразів регламентується соціальними ролями учасників спілкування. Діапазон прийнятих у певній культурно-мовній спільноті усталених етикетних форм прощання широкий і варіюється ситуацією спілкування.

Важливе місце в арсеналі українських етикетних формул посідають мовні вирази, які передбачають етикет знайомства. Листування й досі лишається одним із основних і найпоширеніших засобів зв'язку між людьми. Лист має безперечні переваги, коли справа стосується обсягу повідомлення, ґрунтовності викладу інформації, аргументів, особистісних прикмет,

його форми спілкування. Важливість цього засобу спілкування між людьми зумовила й потребу дотримання певних правил етикету листування. Існують спільні для всіх країн, узвичаєні правила оформлення приватної, ділової кореспонденції. Передусім – це обов'язковість вступних звертань (у кличному відмінку) і заключних формулювань – форм ввічливості. Змістом листи мають бути логічними, зрозумілими (однозначними – ділова кореспонденція), коректними, а також орфографічно бездоганими, без виправлень, написаними на білому папері письмового формату, акуратно згорненими не більше ніж удвічі тощо.

Телефонна розмова – це один із різновидів діалогічного мовлення. Ось кілька характерних особливостей телефонного діалогу. У телефонній розмові строго розмежовані комунікативні ролі співрозмовників: той, хто телефонує, повідомляє (адресат) і той хто приймає повідомлення (адресата, абонент), можлива і участь третьої особи – посередника, який допомагає контакт адресанта з адресантом. У зв'язку з тим, що співрозмовники не бачать одне одного, вони не можуть вдаватися до невербального (несловесного) спілкування, тобто приймати і передавати жести, міміку, сигнали очима тощо. Це позначається на «телефонній» мові, для якої характерні етикетні репліки-стереотипи (кліше, формули, шаблони). Особливо важливі для телефонної розмови слова ввічливості: «вибачте», «будь ласка», «дякую», – які під час безпосереднього спілкування

можна іноді змінити привітною усмішкою, кивком голови, мімікою тощо. Спілкування телефонічно можна подати у вигляді схеми: по-перше, початковий етап спілкування; по-друге, повідомлення мети дзвінка, іноді обговорення співрозмовниками повідомленої інформації; по-третє, завершення телефонного спілкування.

Таким чином, в українській мові є цілий арсенал етикетних мовних формул: звертання (пані, пане, панове, добродію, добродійко, добродії, колего, Іване Васильовичу, Оксано Анатоліївно та ін.), привітання (Добрий ранок! Доброго ранку! Добрий день! Добридень! Добрий вечір! Здоровенькі були! Доброго здоров'я! Моє шанування! Вітаю Вас! Радий Вас бачити, та ін.), прощання (Прощайте! Прощавайте! До зустрічі! До побачення! Щасливо! Дозвольте попрощатись! Бувай (бувайте) здорові! На добраніч! Щасливої дороги! Будь щасливий (-а, -і)! Я з Вами не прощаюсь! Ми ще побачимось! Ми ще зустрінемось! та ін.), прохання (Будь

ласка, будьте ласкаві, будьте люб'язні, прошу Вас..., чи не могли б Ви..., чи можу я попросити Вас..., маю до Вас прохання..., чи можу звернутися до Вас із проханням..., дозвольте Вас попросити..., якщо Ваша ласка..., ласкаво просимо..., якщо Вам не важко..., не відмовте у проханні..., можливо, Ви мені допоможете, ін.), вибачення (вибачте, пробачте, даруйте, прошу вибачення, я дуже жалкую, мені дуже шкода, прийміть мої вибачення, винуватий (-а), перепрошую, не гнівайтесь на мене, я не можу не вибачитись перед Вами; якщо можеш, вибач мені; не сердься на мене; вибач (-те), будь ласка; дозвольте просити вибачення, я не можу не просити у Вас пробачення та ін.) та низка інших, які залежать від ситуацій та індивідуальних уподобань.

Отже, володіння мовленнєвим етикетом є необхідною якістю професіограми майбутніх педагогів. Важливо, щоб в практичній діяльності вони послуговувалися етикетними формулами.

ПОД-СЕКЦІЯ 1. Воспитание и образование

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ УПРАВЛІННЯ ВИХОВНОЮ РОБОТОЮ У ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Дудко Я. В.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і педагогічної майстерності Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Ключові слова: виховна робота, педагог, процес, тенденція, управління.

Keywords: upbringing work, teacher, process, tendency, management.

У зв'язку з ухваленням у 2014 році Закону України «Про вищу освіту» від 1.07.2014 р. № 1556-VII розпочався етап стабілізації процесу управління виховною роботою у вищих педагогічних навчальних закладах України. Адже оновлений закон про вищу освіту України у значній мірі розширив межі діяльності апарату управління вищого навчального закладу. Держава передала внутрішнім управлінським підсистемам вищого навчального закладу право здійснювати різноманітні модифікації системи управління вихованням студентської молоді, обирати будь який вид управління для функціонування і розвитку навчального закладу та нести повну відповідальність за результат цієї діяльності перед суспільством.

Мета статті – визначити та обґрунтувати сучасні тенденції управління виховною роботою у вищих педагогічних навчальних закладах України.

Євроінтеграційні процеси в Україні спричинили розвиток таких сьогочасних тенденцій внутрішньовузівського управління виховною роботою

у вищих педагогічних навчальних закладах:

1. Автономність в управлінні виховною роботою у вищих педагогічних навчальних закладах.

У законі України «Про вищу освіту» (2014 р.) йдеться про те, що діяльність вищого навчального закладу повинна провадитися на принципах автономії та самоврядування: «Автономія вищого навчального закладу – це самостійність, незалежність і відповідальність вищого навчального закладу у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності» [1]. Встановлено, що надання державою автономності вищим навчальним закладам України здійснено з метою максимальної децентралізації освітніх та управлінських процесів, підвищення швидкості адаптації в нестабільних та змінюваних умовах, встановлення прозорого та публічного освітнього простору, відкритого до критики з боку суспільства.

2. Розвиток студентського самоврядування та ідеї «студентоцентризму» у вищій школі.

Значний вплив на управління вищим навчальним закладом загалом та управління виховною роботою зокрема відповідно до Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.) має студентське самоврядування, в діяльність якого адміністрація вищого навчального закладу не має права втручатися та яке має власне фінансове забезпечення. Представники студентського самоврядування мають право: «брати участь в управлінні вищим навчальним закладом; брати участь в обговоренні та вирішенні питань організації дозвілля, оздоровлення, побуту та харчування; проводити організаційні, просвітницькі, наукові, спортивні, оздоровчі та інші заходи» [1]. Встановлено, що розширення повноважень студентського самоврядування спричинено тим, що відбуваються демократизаційні процеси в освітньому середовищі; держава сприяє розвитку вищих навчальних закладів як центрів незалежної думки; відбувається розвиток суб'єкт-суб'єктних взаємовідносини між учасниками управлінського процесів у вищій школі.

3. Освоєння інноваційних технологій управління вихованням молоді у вищій школі.

Поява інноваційних технологій управління (адаптивного, інноваційного, фасалітативного, державно-громадського, особистісно орієнтованого, рефлексивного управління) та активне використання їх на практиці вищими педагогічними навчальними закладами забезпечило «індивідуалізацію вихо-

вання» студентської молоді, врахування регіональних особливостей, урізноманітнення методів та форм виховної роботи у вищих педагогічних навчальних закладах України.

4. Розвиток «партнерської» етики управління в процесі виховання майбутніх учителів.

Демократичні процеси в освітньому середовищі вимагають від представників управлінського апарату вищих педагогічних навчальних закладів, викладачів, кураторів груп переорієнтацію на суб'єкт-суб'єктні та партнерські взаємини зі студентською молоддю та зміну управлінської позиції адміністратора на консультанта з питань саморозвитку. Адже здійснення у вищій школі викладачами виховної роботи є основоположним та ключовим питанням для всебічного розвитку майбутніх учителів.

Отже, з'ясовано, що до сучасних тенденцій управління виховною роботою у вищих педагогічних навчальних закладах України належать: автономність у управлінні виховною роботою у вищих педагогічних навчальних закладах; розвиток студентського самоврядування та ідеї «студентоцентризму» у вищій школі; освоєння інноваційних технологій управління вихованням молоді у вищій школі; розвиток «партнерської» етики управління в процесі виховання майбутніх учителів.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту» від 1.07.2014 г. № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page> (Дата звернення: 8.10.2018).

УДК 316.362.47 (477)

СЕКЦІЯ 13. ПЕДАГОГІЧЕСКІЕ НАУКИ.ПОД-СЕКЦІЯ 1. Воспитание и образование.**ТРАДИЦІЙНА СІМ'Я ТА ЇЇ РОЛЬ В СУЧАСНОМУ
УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ****Георгадзе Т.О.**

аспірант кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та дошкільної освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького м. Мелітополь, Україна
 Директор департаменту освіти і науки ГО «Наукове товариство Гаудеамус» ЄДРПОУ 41815395, e-mail: heorhadze_tetiana@mdpu.org.ua

Однією з ключових причин звернення до питання про роль традиційної сім'ї в українському суспільстві є системна криза сімейних цінностей і відносин в сучасній Україні. Ця криза проявляється насамперед у скороченні числа щорічно реєстрованих шлюбів на тлі зростання числа реєстрованих розлучень. Крім того, криза сімейних відносин чітко проявляється в низькій цінності дітонародження в українських сім'ях: за період з 1990 р. по 2017 р. за даними державної статистики України (таб. 1) [1], природний приріст на 1990 р. складав 27,6 тис. осіб, а в 2017 скорочення становило –210,1 тис. осіб, що очевидно, не забезпечує простого відтворення населення. Причин у цього явища, безумовно чимало, однак не можна заперечувати, що одна з головних причин низької народжуваності є характер сприйняття сучасним українським суспільством офіційного шлюбу, традиційної сім'ї та сімейних цінностей. Прикладом того служить той факт, що частка дітей народжених жінками, які не перебували у зареєстрованому шлюбі, у

1990 р. складала 11,2 %, а уже через 27 років 20,5%.

Зазначимо, що саме по собі поняття «традиційна сім'я» стосовно полікультурного українського суспільства не є монолітною конструкцією. Українське суспільство, як на попередніх історичних етапах розвитку, так і сьогодні, складається з різноманітних етносів, які мирно проживають на території нашої держави. У той же час дослідження дозволяють виділити деякі загальні ознаки традиційної сім'ї для поліетнічного, полікультурного українського соціуму.

Наведені обставини роблять питання, пов'язані з вивченням ролі сім'ї в сучасному суспільстві, сприйняття суспільством основоположних сімейних цінностей, важливим напрямком дослідження безлічі наук. З педагогічної та соціально-філософської точки зору інтерес представляє питання про те, яка з моделей сімейних відносин характеризується найбільшою стійкістю і покликана забезпечувати комплексний соціальний розвиток в державному масштабі, подолати кризу сімейних цінностей в

Таблиця 1

Статистичні показники населення

Роки	Кількість живонароджених, тис. осіб	Частка дітей народжених жінками, які не перебували у зареєстрованому шлюбі, %	Кількість померлих, тис. осіб	Природний приріст, скорочення (-), тис. осіб	Міграційний приріст, скорочення (-), тис. осіб	Кількість зареєстрованих шлюбів, тис. одиниць	Кількість зареєстрованих розлучень, тис. одиниць
1990	657,2	11,2	629,6	27,6	78,3	482,8	192,8
1991	630,8	11,9	669,9	-39,1	151,3	493,1	200,8
1992	596,8	12,1	697,1	-100,3	287,8	394,1	222,6
1993	557,5	13	741,7	-184,2	54,5	427,9	219
1994	521,6	12,8	764,7	-243,1	-142,9	399,2	207,6
1995	492,9	13,2	792,6	-299,7	-131,6	431,7	198,3
1996	467,2	13,6	776,7	-309,5	-169,2	307,5	193
1997	442,6	15,2	754,2	-311,6	-136	345	188,2
1998	419,2	16,2	719,9	-300,7	-152	310,5	179,7
1999	389,2	17,4	739,2	-350	-138,3	344,9	175,8
2000	385,1	17,3	758,1	-373	-133,6	274,5	197,3
2001	376,5	18	746	-369,5	-152,2	309,6	181,3
2002	390,7	19	754,9	-364,2	-33,8	317,2	183,5
2003	408,6	19,9	765,4	-356,8	-24,2	371	177,2
2004	427,3	20,4	761,3	-334	-7,6	278,2	173,2
2005	426,1	21,4	782	-355,9	4,6	332,1	183,5
2006	460,4	21,1	758,1	-297,7	14,2	355	179,1
2007	472,7	21,4	762,9	-290,2	16,8	416,4	178,4
2008	510,6	20,9	754,5	-243,9	14,9	322	166,8
2009	512,5	21,2	706,7	-194,2	13,4	318,2	145,4
2010	497,7	21,9	698,2	-200,5	16,1	305,9	126,11
2011	502,6	21,9	664,6	-162	17,1	355,9	182,5
2012	520,7	21,4	663,1	-142,4	61,8	278,3	168,5
2013	503,7	22,1	662,4	-158,7	31,9	304,2	164,9
2014	465,9	21,1	632,3	-166,4	22,6	295	130,7
2015	411,8	20,6	594,8	-183	14,2	299	129,4
2016	397	20,1	583,6	-186,6	10,6	229,5	130
2017	364	20,5	574,1	-210,1	12	249,5	128,7

¹ За даними органів державної реєстрації актів цивільного стану без урахування розірвань шлюбів, здійснених у судовому порядку.

² Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

українському суспільстві. При цьому педагогіку хвилюють питання про виховання повноцінної особистості в тради-

ційній сім'ї, процес формування сімейних цінностей, які можливості її пропаганди і популяризації [3].

Слід зазначити, що в Україні співіснують три типи сім'ї: традиційний (патріархальний), дітоцентричний і подружній. У кожній моделі сімейних відносин свій пік популярності, етап домінування.

Традиційна сім'я – це велика сім'я, в якій представники не одного покоління проживають в одному будинку і займаються колективною працею. Традиційна сім'я заснована на патріархальному ідеалі [2].

Виділяються наступні риси традиційного (патріархального) ідеалу. По-перше, фундаментальне положення чоловіка в сім'ї. Це міг бути батько, дід, старший син, відповідальні за виконання наступних обов'язків: представлення сім'ї перед зовнішнім світом; виплата боргів, податків; відповідальність перед суспільством за моральні вчинки, а може бути, проступки членів сім'ї; розпорядження сімейної касою. Іншими словами, в руках «батька сімейства» зосереджені економічні ресурси і управлінські функції. По-друге, розподіл основних функцій жіночності: жінка – мати, берегиня сімейного вогнища, чоловіки – інструментальні, чоловік – годувальник сім'ї. По-третє, регламентація трудової діяльності: дрібна робота доручалася дітям, люди похилого віку і хворі виконували легкі види роботи, чоловіки – важкі, жінки працювали по дому. По-четверте, формування сімейних, цивільних професійних функцій. Патріархальна сім'я представляла собою як домашню церкву, так і школу сімейного виховання.

Зокрема, основи традиційної сім'ї засновуються на патріархальному ідеалі, а саме повазі до батьків і старших, слу-

жінні ближньому, шанування пам'яті своїх предків і сімейних святинь, виконанні сімейних, професійних і громадянських ролей, тобто особистість сприймається і на рівні свідомості і моделей поведінки. Духовна криза підриває сім'ю, якщо духовність коливається в родині, вона починає слабшати і вироджуватися в людських відносинах. Провідний опис досить яскраво характеризує концентрацію в рамках традиційної сім'ї численних соціально-позитивних елементів, включаючи високі моральні основи формування сімейних відносин, спадкоємність поколінь і комплексність морально-етичного і духовного виховання в сім'ї. Зазначені характеристики перебувають в дефіциті в сучасній українській сім'ї, на що вказують як наведені вище статистичні дані.

Таким чином, традиційна модель сім'ї, повинна стати перспективною моделлю організації сімейних відносин в сучасному українському суспільстві з урахуванням традицій і ментальності українського народу, покликана забезпечувати комплексний соціальний розвиток на державному рівні, подолати кризу сімейних цінностей в українському суспільстві і, очевидно, буде позитивно сприйнята соціумом.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Сім'я // Словник української мови: в 11 т. – К.: Наукова думка, 1970–1980.
3. Садова Т., Дем'яненко А. СІМЕЙНІ ЦІННОСТІ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ // Молодь і ринок. – 2017. – С. 144.

Виховання та освітас (Воспитание и образование)

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Хрystова О.Ф., Приходько І.М.,

асистенти кафедри англійської мови

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

Ключові слова: педагогічні умови; імідж; викладач; особистість; особистісні якості; професійна підготовка.

Key words: pedagogical conditions; image; teacher; personality; personal qualities; professional training.

Формування особистості майбутнього викладача, його професійного іміджу залежить від багатьох суспільних та культурних чинників, які взаємозумовлені та взаємопов'язані між собою, а також від власної активної діяльності людини.

Створення іміджу викладача – довготривалий та складний процес, в якому особливе значення надається формуванню Я-концепції майбутнього педагога.

Під Я-концепцією розуміють динамічну систему уявлень людини про себе, яка охоплює як власне усвідомлення своїх фізичних, інтелектуальних та інших якостей, так і самооцінку та власне сприйняття зовнішніх чинників, що впливають на неї [1].

У педагогіці імідж розглядається як емоційно забарвлений стереотип сприйняття образу педагога-вихователя в свідомості вихованців, колег, батьків, соціального оточення. В процесі формування іміджу реальні якості викладача об'єднуються з тими, які при-

писує педагогові оточення. Теорія та практика дослідження іміджу викладача суттєво розкриває питання про те, якими якостями та ознаками повинні володіти учасники педагогічного процесу для самоствердження в суспільстві [4].

Структура іміджу викладача є полікомпонентною. До її головних складових можна віднести такі:

- внутрішнє «Я»: внутрішній образ викладача, що відповідає обраному фаху та проявляється у його професійній культурі, мисленні, емоційності, творчому настрої, привабливості, вшуканості, гідності тощо;
- зовнішній вигляд викладача, який у гармонійному поєднанні з педагогічним артистизмом створює позитивний образ викладача, сприяє формуванню гарного враження, допомагає виявити себе не тільки привабливою людиною, але й чудовим педагогом;
- використання вербальних та невербальних засобів спілкування: жести, міміка, пантоміміка, інтонація, темп та

ритм мовлення педагога мають повертати увагу студентів до нього, викликати довіру та налаштувати їх на активну взаємодію.

Сукупність певних педагогічних умов сприяє формуванню професійного іміджу майбутнього викладача вищої школи.

Під педагогічними умовами формування професійного іміджу викладача маємо на увазі сукупність початкових передумов, які забезпечують результативність аудиторної та позааудиторної роботи щодо удосконалення рис та якостей особистості, які виступають показниками цього складного особистісного утворення [3].

Результативність навчально-виховного процесу вищої школи обумовлюється створенням таких умов, які дозволили би кожному студенту виявляти властиву йому від природи активність, самостійність пізнавальних відкриттів, відчувати радість від пізнавальної діяльності та спілкування.

Складність полягає в тому, що організувати навчальний процес потрібно з урахуванням не тільки індивідуальності кожного студента, але й специфіки педагогічної роботи. Необхідно не тільки об'єднати загальну та індивідуальну мету педагогічного впливу, а також враховувати відбір змісту, методів та форм роботи, що дає можливість залучити студентів до ситуацій професійної спрямованості, які вимагають від кожного індивідуальних зусиль для одержання результату. Успіх цієї роботи залежить від усвідомлення студентами єдності

форми і змісту педагогічного впливу та взаємодії, тому що розрив між формою та змістом професійних дій призводить до серйозних педагогічних помилок і прорахунків у педагогічній практиці.

Визначають три групи умов, які необхідно враховувати в процесі професійної підготовки майбутніх викладачів:

1) об'єктивні – соціальні (зовнішні) умови: характеризуються впливом макросоціуму, всього суспільства; це те середовище, яке оточує майбутніх педагогів поза закладом освіти; освітня політика; правова база, що регулює освіту та виховання тощо;

2) об'єктивно-суб'єктивні – соціально-педагогічні умови: тип закладу освіти; соціальні вимоги до змісту та рівню підготовки викладача; потреби ринку освітніх послуг тощо;

3) суб'єктивні – психолого-педагогічні (внутрішні) умови: самоусвідомлення суб'єктом професійної підготовки ціннісної сутності педагогічного іміджу; усвідомлення викладачами та студентами потреби ринку в професіоналах [2].

З психолого-педагогічних позицій трактуємо педагогічні умови як обставини, від яких залежить і за яких відбувається процес формування позитивного професійного іміджу викладача. До цих умов відносимо:

- чітке визначення та конкретизація завдань цільового, мотиваційного, діяльнісного та рефлексивного характеру;
- створення позитивної педагогічної атмосфери в університеті,

спрямованої на формування високоморальної особистості;

- організація та здійснення процесу навчання на основі поліцентричного підходу;
- врахування ментального потенціалу конкретної людини;
- сприяння ідентифікації особистості з професією викладача;
- створення моделей власного майбутнього, активізація «Я – реального» та «Я – ідеального»;
- усвідомлення мети створення іміджу – гармонізація явища і сутності професійних якостей;
- збереження специфічних особливостей педагогічної ролі;
- намагання наближувати імідж реальний до іміджу ідеального;
- знання правил етикету і культури поведінки;
- врахування у виборі одягу не тільки вимог професії, а й віку, комплекції, діяльності;
- усвідомлення, що зовнішньої виразності недостатньо: пріоритетними є особистісно-ділові якості, вихованість, ерудиція, професіоналізм.

За умови визнання неповторності особистості студента, її унікальності, основним завданням систематично спланованої аудиторної та позаауди-

торної роботи є, насамперед, створення умов для вільного розвитку особистості, прояв і активізація її здібностей шляхом залучення до різноманітних видів діяльності у навчальний та позааудиторний час, встановлення зв'язків з навколишнім світом, створення відповідних умов для усвідомлення свободи прийняття рішень

Реалізація зазначених умов передбачає внесення певних змін у напрями навчально-виховного процесу вищого навчального закладу. Насамперед потрібно створити таку педагогічну атмосферу, яка б сприяла формуванню особистості, здатної до оцінювання власної діяльності, самостійного вироблення життєвої позиції, що ґрунтується на міцних моральних переконаннях.

Література:

1. Исенко С. Имидж и коммуникативная культура экспертов в сфере образования // Народное образование. 2007. – №8. С. 115-125.
2. Калюжный А.А. Психология формирования имиджа учителя / Калюжный А.А. – М. Владос, 2015. – 879 с.
3. Кучерявец В.Г. Основы педагогической майстерности.: Практикум – Ніжин: НДПУ, 2002. – С.33-45.
4. Почепцов Г. Г. Имиджелогия. Киев, 1998. – 573с.

ПОД-СЕКЦІЯ 3. Інновації в області образования.

ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАОСВІТИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Інна Антоненко

старший викладач, факультет лінгвістики

НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Ключові слова: медіаосвіта, навчання іноземної мови, комунікація, медіатексти, професійні знання

Key words: media education, teaching foreign language, communication, media texts, professional knowledge

Ефективність формування знань, умінь і навичок професійного іншомовного мовлення у студентів значною мірою залежить від правильного підбору і використання різних методів навчання. В навчанні стає важливим формування іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх журналістів, їх професійних якостей та професійного зростання.

Розроблення і прийняття нової редакції Концепції впровадження медіаосвіти в Україні буде сприятиме побудові в країні інформаційного суспільства. Пріоритетними напрямками розвитку медіаосвіти стає створення системи медіаосвіти, що передбачає розроблення навчальних програм та поширення практики інтеграції медіаосвітніх елементів у цих програмах, впровадження курсу медіакультури з урахуванням профільного навчання, активізація роботи та творчості медіаосвітнього спрямування [1].

Багато науковців вважають, що медіаосвіта є частиною освітнього процесу, яка спрямована на формування в сус-

пільстві медіакультури, підготовку особистості до ефективної взаємодії із сучасною системою медіа, включаючи електронні видання, радіо, телебачення, інтернет, мобільне спілкування та медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. В концепціях медіаосвіти переважають виховні, навчальні та креативні підходи до використання знань про історію, культуру та розвиток креативних та практичних умінь на матеріалі медіа [2].

Медіатексти є одним із засобів покращення мотивації до вивчення іноземної мови та вмінь усвідомленого розуміння нових ідей. Необхідно визначати джерела медіатекстів та приділяти додаткову увагу соціальним, комерційним, політичним, культурним інтересам, варто добирати відповідні медіа для створення та розповсюдження власних медіатекстів та набуття зацікавленості в них аудиторії. Для майбутніх журналістів важливим стає отримання можливості вільного доступу до медіа як для сприйняття, так і для створення свого інформаційного продукту.

Важливо, щоб навчальний матеріал був пов'язаний з раніше отриманими знаннями мови та з майбутньою професійною діяльністю. До матеріалів додають такі завдання, які повинні бути посилюючими для студентів, але необхідно залишати простір для самостійності студентів та задавати завдання які ведуть не тільки до розуміння викладення матеріалу англійською мовою, але які будуть пробуджувати інтерес або зацікавленість.

Сучасний розвиток мережі Інтернет характеризується появою соціальних сервісів, спрямованих на спілкування між людьми. За останнє десятиліття було написано чимало робіт, які розкривають позитивний вплив різних форм Інтернет-комунікацій на формування іншомовної комунікативної компетенції студентів. Спілкування виступає засобом передачі культурного та суспільного досвіду, коли здійснюється передача цього досвіду комунікантами в певній сфері діяльності і реалізується в конкретних комунікативних ситуаціях. Іноземна мова у закладах вищої освіти сприяє розширенню світогляду студентів, що є необхідним для кожної освіченої людини. Навчання іноземної мови неможливе без розвитку у студентів мотивації, під якою розуміють сукупність внутрішніх і зовнішніх сил, що спонукають до діяльності та надають спрямованості, орієнтованої на досягнення певних цілей. Завдяки створенню відповідних умов, які позитивно впливають на розвиток та підвищення навчальної мотивації студентів, які бажають реалізува-

ти себе як у навчальному процесі, так і у майбутній професійній діяльності.

Науковці усвідомлюють необхідність в розвитку спеціальних умінь споживати інформацію з метою отримання доступу до нових знань. Робота з інформацією передбачає цілий комплекс операцій з пошуку, систематизації, переробки і продукування нової інформації. Збільшення ролі текстів ЗМІ змусило дослідників переглянути традиційну диференціацію функціональних стилів мови, а процеси, які відбувалися у сфері масової комунікації вимагали окремих підходів вивчення та становлення медіалінгвістики, яка займається вивченням текстів ЗМІ, і це викликало необхідність виокремлення цілком нового стилю масової комунікації. Доцільно підкреслити, що текстова компетенція виконує надзвичайно важливу комунікативну роль, так як забезпечує функціональну і змістовну основу спілкування. Комунікативна компетентність передбачає здатність породжувати іншомовне письмове спілкування у відповідності з умовами комунікації. Також навчання посилює пізнавальний інтерес студентів, які набувають системних знань, і у них можуть інтенсивно формуватися вміння аналізувати та порівнювати. Професійне спілкування допомагає оволодівати знаннями, які є важливими для майбутнього фахівця, формувати не тільки професійні знання і навички спілкування, але й налаштувати на відповідний рівень професійної та мовленнєвої культури.

Медіаосвіта пов'язана з усіма видами медіа і різними технологіями і вона має дати можливість зрозуміти, як масова комунікація використовується в різних соціумах, навчитися використовувати медіа в комунікації з іншими людьми, забезпечити знання, як аналізувати і створювати медіатексти.

Література:

1. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / В. Ф. Іванов, О. В. Волощенко; За науковою редакцією В. В. Різуна. – Київ: Центр Вільної Преси, 2013. – 352 с.
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/> (дата звернення 22.12.2018 р.)

ЗНАЧЕННЯ ТЕСТУ ECONOMIC LITERACY ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

Бичок А. В.

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Тернопільський національний економічний університет

Ключові слова: економічна система, підготовка, фахівці економічного профілю, тест, економічні вищі навчальні заклади.

Система закордонної освіти багата на велику кількість тестів та інших форм визначення освітнього рівня студентів економічного профілю. Протягом багатьох років у Німеччині використовувалася ціла низка відповідних тестів та завдань для визначення відповідного економічного рівня знань студентів, які здебільшого не давали бажаного результату. Головна причина полягала у тому, що на території Німеччини проживали і проживають не лише жителі німецької нації, а й інших національностей. Економічна наука того часу (1870-1900 рр.) була на високому рівні. Науковці ґрунтовно працювали над розвитком економіки як теорії, так і практики. У Німеччині були створені реальні школи, основні школи та гімназії з економічним напрямком. Міське населення прагнуло навчатися у цих закладах, а сільське займалося сільським господарством. Багато обдарованих студентів з усіх федеративних земель Німеччини, Австрії, Франції, Англії та слов'янських країн приїжджали сюди для здобуття економічної освіти. Дуже часто виникали труднощі з мовою викладання, тому що не всі учні (студенти) знали

на належному рівні німецьку мову. А тому в той час закладаються перші основи для вивчення економічної німецької мови іноземцями. В галузі освіти здійснюється широка просвітницька діяльність, яка об'єднувала науковців різних регіонів країни.

У тогочасному Бохумі (Bochum) працювали над фаховою підготовкою в галузі економіки і права («Wirtschaft und Recht»). Лектори здійснювали «ізольоване» опитування з метою визначення рівня знань. У місті Вільде (Wilde) студенти писали контрольні роботи, пізніше названі моделями, які включали у себе різноманітні завдання з певної фахової дисципліни. Аналізуючи тогочасне навчання і порівнюючи його з сьогоденним, варто зазначити, що в Бохумі нині існує тест у галузі економіки та права, завданням якого є високі навчальні цілі у підготовці економіста широкого профілю. Зазначимо також і те, що у м. Вільде студенти й нині складають тест II, який містить у собі вісім модулів, серед яких обов'язковим є знання економіки (Wissen Wirtschaft). Мова йде про науковий тест, який включає лише фахові тер-

міни. І колись раніше, і тепер у студентів та школярів економічних коледжів і шкіл, вимагаються знання економіки. До цього призводить економічна ситуація у світі та той факт, що знання економіки є визначальними. Раніше таке навчання проводилося лише в Німеччині, а тепер воно ще поширене у Чехії, Австрії та Угорщині. Це пояснюється тим, що держава потребує фахівців з високим рівнем економічної освіти. Оскільки ця освіта не є інтегрованою складовою повної вищої освіти, то можна собі лише уявити про необхідність володіння економічними знаннями.

У деяких економічних школах навчання охоплює нині – 5 років, з 8 по 12 клас [1]. Згідно з навчальними планами значна увага приділяється спеціальним економічним знанням, таким як: тарифи та переговори про тарифи; звільнення та захист від звільнення; курс обміну валюти; роль і значення цінних паперів та документів. Нині це трансформувалося у концепцію Шумана та Еберле (Schumann & Eberle, 2011) з проектом «Ökonomische Kompetenzen von Maturandinnen und Maturanden (OE KOMA)». Цей проект охоплює всі економічні компетенції, зважаючи на освітні тести та анкети, а також ідентифікацію шкільних та позашкільних факторів, які впливають на розуміння цих компетенцій. Цей тест лежить в основі вимірювання економічної освіти. Всі попередні напрацювання, досвід роботи зі студентами та наукові праці Німеччини, Австрії та Швейцарії спричинилися до створен-

ня сьогодні економічного освітнього тесту «Wirtschaftskundliche Bildungstest (WBT)», який для англomовного населення в Америці та на території Німеччини називається тестом «Test of Economic Literacy». Цей тест перевіряє знання, які стосуються «економічної інтелігенції» та спеціальні наукові й фахові напрацювання. За допомогою цього тесту вдалося визначити, які анкети необхідні для визначення аспектів економічної освіти. Історія розвитку цього тесту налічує 4 етапи [2]. Першим етапом був «Master Curriculum Guide Projekt», що запроваджувався у життя національним комітетом та містив структуру, зміст та методи, які необхідно було реформувати. Другий етап полягав у структурній та змістовій «ревізії» завдань, які розглядалися фундаментально та на макроекономічному рівні. Третій етап характеризувався незначними змінами у понятійній базі та змістовій структурі. Четвертий етап концентрував увагу тих, хто навчається, на економічних стандартах, на змісті та складних пунктах навчання, на актуальному рівні знань. Вищеназваний тест містить контекстуальні та когнітивні завдання, які розглядаються конкретно з економічної науки (економіки) та з науки загалом.

Таким чином, тест має незаперечний вплив на підготовку високого рівня фахівців та визначення рівня економічної освіти європейських німецькомовних країн.

Література

1. Die identifizierten Hauptdomänen der Betriebswirtschaft sind General

Management, Production & Operations, Finance, Marketing & Sales, Financial Accounting & Reporting, Cost Accounting, Strategy, Tax und Human Resources; vgl. Grössler et al. 2002, S. 9.

2. Volker Bank & Diana Krahl. Vier Versuche

zur Vermessung der Ökonomischen Bildung. Der Test of Economic Literacy im Wandel der Zeit. Berichte aus der Berufs- und Wirtschaftspädagogik Papers and Proceedings in Vocationomics Nr. 12 – Oktober 2015.

МЕТОДИ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

О.І. Канюка

магістрантка

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Ключові слова: пізнавальна діяльність, активізація, методи, прийоми, класифікація, функції методів і прийомів, урок, старшокласники.

Key words: cognitive activity, activation, methods, techniques, classification, functions of methods and techniques, lesson, senior pupils.

Завдання, яке ставить суспільство перед загальноосвітньою школою, зокрема, перед предметом «Технології», є розвиток і виховання кожного учня на основі природних здібностей та інтересів, задоволення його потреби в пізнанні та самопізнанні. На сьогодні завданням шкільної освіти в Україні є дії, котрі спрямовані на гуманізацію та демократизацію усього навчально-виховного процесу в школах. Впроваджуються нові технології та засоби навчання і виховання, що сприяють формуванню ініціативної особистості учня, котрий здатний до раціональної творчої праці та самоаналізу. Але, інтерес в навчанні є важливим та сприятливим чинником розвитку активності і самостійності під час навчання. Активізація пізнавальної діяльності учнів з трудового навчання – це процес, котрий спрямований на активізацію, підвищення ініціативності учнів, позитивного ставлення до діяльності, виховання старанності, охайності, самостійності, подолання пасивності учнів. Розв'язання цієї проблеми вимагає від педагогів вивчення засобів

формування в учнів пізнавальних потреб, визначення прийомів активізації процесу засвоєння нових знань, розвитку творчих уявлень дітей.

Увесь багатотисячний досвід минулого дає нам змогу стверджувати, що інтерес в навчанні є важливим та сприятливим фактором розвитку активності і самостійності учіння. Я. А. Коменський, який зробив революцію в дидактиці, розглядаючи нову школу як джерело радості, світла та знання, вважав інтерес одним з головних засобів створення позитивної обстановки навчання Ж.–Ж. Руссо, спираючись на безпосередній інтерес вихованця до оточуючих його предметів та явищ, намагався створювати доступне і приємне дитині навчання [9]. Активізація пізнавальної діяльності учнів – це перехід до більш високого рівня активності та самостійності учнів у процесі навчання, який стимулюється розвитком пізнавального інтересу, та відбувається завдяки удосконаленню методів та прийомів навчального процесу [4, с. 6].

Метою дослідження є визначення методів та умов активізації пізнаваль-

ної діяльності учнів старших класів на уроках технологій. Методи та умови активізації пізнавальної діяльності відіграють важливу роль у якості засвоєних знань та навичок, лише в тому випадку, коли вчитель правильно планує та проводить свій урок учні будуть активними, та успішно працюватимуть.

Пізнавальна активність - це риса особистості, що виявляється у її ставленні до пізнавальної діяльності та передбачає стан готовності, прагнення до самостійної діяльності спрямованого на засвоєння індивідом соціального досвіду, накопиченим людством знань і способів діяльності[10]. Пізнавальна активність учня як суб'єкта цієї діяльності повинна виявлятися насамперед у його ставленні до змісту і процесу навчання, у його прагненні до ефективного володіння знаннями і способами за оптимальний час. Досягти цього можливо на основі усвідомлення учнями мотивів власної пізнавальної діяльності. Суттєві властивості діяльності розкриваються у активізації пізнавальної діяльності. Активізація пізнавальної діяльності учнів на уроках технологій вимагає використання різних засобів, які спонукають дитину до виявлення більш високого рівня пізнавальної діяльності. Для активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках технологій також важливим є вдалий вибір методів, прийомів та засобів навчання, при якому враховуються певні психологічні особливості учнів. Головне призначення методів та прийомів навчання полягає в організації пізна-

вальної діяльності учнів. Кожний метод навчання має зовнішню та внутрішню сторони. До зовнішньої сторони відносять різні способи його прояву у діяльності вчителя та учнів. Внутрішня сторона методу не підлягає зовнішньому спостереженню. Вона визначається змістом навчання, рівнем та характером діяльності [2].

Методи та прийоми навчання виконують такі функції:

- спонукальну (активізуючу), бо саме завдяки вдалому вибору методів розвивається інтерес учнів до навчання;

- освітню, бо в процесі їх використання учні набувають знання, вміння та навички;

- розвиваючу, бо система методів навчання націлена на формування та розвиток інтелекту, логічного мислення, пізнавальної активності та самостійності учнів. [5, с.54]. На теперішній час, коли кожен учень розглядається як особистість, велика увага звертається на розвиваючу та активізуючу функції методів навчання.

У педагогіці існують різні класифікації методів та прийомів навчання: за джерелами здобуття знань (наочні, словесні, практичні), за характером пізнавальної діяльності (репродуктивні, пояснювально-ілюстративні, дослідницькі, частково-пошукові, проблемні), за способом організації навчально-пізнавальної діяльності (перевірки й оцінювання знань та вмінь, формування вмінь та навичок, набуття нових знань, застосування знань на практиці,) тощо [7, 93].

Методи навчання є системним об'єктом. Він включає прийоми та види навчальної діяльності педагога та пізнавальної діяльності вихованців у їх взаємозв'язку, дії та операції, які забезпечують досягнення поставлених завдань. Правильний вибір методів навчання на уроках технологій у відповідності до цілей та змісту навчання і вікових особливостей учнів сприяє розвитку пізнавальної активності та пізнавальної самостійності учнів, а також підвищує інтерес учнів до предмету, виробляє вміння та навички використовувати набуті знання на практиці, спонукає учнів до самостійної діяльності, формує світогляд. Г. Щукіна визначає [12, с.45], що ізольовані методи та прийоми навчання не забезпечують продуктивної навчальної діяльності. Це важливо пам'ятати, бо використання системи методів та прийомів веде до досягнення головних завдань процесу навчання. При цьому вони продовжують, доповнюють та розвивають один одного. Їх використання передбачає організацію взаємопов'язаної діяльності вчителя та учнів. Саме вчителю тут належить керівна роль.

Одним із типів розвиваючого навчання є проблемне навчання. Суть проблемного навчання полягає у пошуковій діяльності учнів, яка починається з постановки питань, розв'язування проблем і завдань у проблемному викладі й поясненні навчального матеріалу та різноманітних самостійних форм роботи. Проблемні методи навчання є ефективними засобами ак-

тивізації пізнавальної діяльності учнів. Вони сприяють інтелектуальному розвитку учнів і водночас формують світогляд, моральні та емоційні риси особистості. Проблемно-пошукове навчання зближує процес навчання в школі з науковим пізнанням, розвиває творче мислення.

Таким чином, проблемний підхід на уроках технологій є засобом розвитку творчого мислення школярів. Як зазначають сучасні педагоги, виходячи з індивідуальних особливостей учнів, темпу опанування ними навчального матеріалу, проблеми перед учнями слід ставити доступні, посилені, цікаві, природні; у процесі викладення матеріалу на уроці пов'язувати нове з вже відомим, постійну увагу приділяти спостереженню, експерименту, узагальненню та створенню атмосфери творчого пошуку. Завдяки цьому відбувається розвиток пізнавальної активності та пізнавальної самостійності учнів, що приводить до активізації їх пізнавальної діяльності [3, 5, 6].

При організації і здійсненні навчально-пізнавальної діяльності, стимулюванні і мотивації, контролі і самоконтролі у практиці краще використовувати нетрадиційні підходи у викладанні трудового навчання: ігрові моменти за темою, пояснення з використанням ілюстрацій, кросворди, цікаві матеріали, нетрадиційні форми навчання на різних типах уроків. Наприклад, уроки формування нових знань проводять у вигляді уроків-лекцій, семінарів, уроків-експедицій (подорожей), уроків-досліджень, учбо-

вих конференцій (прес-конференцій). На уроках навчання умінням і навикам використовують такі нетрадиційні форми, як уроки з ролевою грою, а на уроках повторення і узагальнення знань, закріплення умінь – ігрові: КВН, “Що? Де? Коли?”, уроки-конкурси, уроки-змагання. На уроках перевірки і обліку знань і умінь можна провести вікторини, конкурси, географічні диктанти, тестування, захист творчих робіт. При вивченні нового матеріалу віддають перевагу застосуванню проблемного навчання і ролевій грі. Використання нетрадиційних методів навчання веде до активізації пізнавальної діяльності на уроках, збагачує, систематизує і закріплює знання, сприяє до їх усвідомленого застосування. Школяр стає активним, зацікавленим, рівноправним учасником навчання. У нього відбувається відхід від стандартного мислення, стереотипу дій, що дозволяє розвинути прагнення до знань, створити мотивацію до навчання. Така робота на уроці і позаурочний час має велике освітнє, виховнє, а також розвиваюче значення. При застосуванні нетрадиційних методів і прийомів навчання у дітей розвивається образне, систематичне і логічне мислення. [8]. Активними методами навчання слід називати ті, які максимально підвищують рівень пізнавальної активності школярів, спонукають їх до старанного учення. У педагогічній практиці і в методичній літературі традиційно прийнято ділити методи навчання по джерелу знань: словесні (розповідь, лекція, бесіда, читання), наочні (де-

монстрація натуральних, екранних і іншої наочної допомоги, дослідів) і практичні (лабораторні і практичні роботи). Кожен з них може бути і активнішим і менш активнішим, або ж взагалі пасивним.

Словесні методи:

1. Метод дискусії варто застосовувати у по питаннях, що вимагають роздумів, добиваючись, на уроках, щоб учні могли вільно висловлювати свою думку і уважно слухати думку виступаючих.

2. Метод самостійної роботи з учнями. З метою кращого виявлення логічної структури нового матеріалу дається завдання самостійно скласти план розповіді викладача або план-конспект з виконанням установки: мінімум тексту - максимум інформації.

3. Метод самостійної роботи з дидактичними матеріалами: організація самостійної роботи так, щоб класу було задане певне навчальне завдання і було доведено до свідомості кожного учня [13]

Досить часто на уроці можна користуватися різними роздатковими матеріалами, а саме:

1. Дидактичні матеріали для самостійної роботи учнів з метою сприйняття і осмислення, нових знань без попереднього пояснення їх вчителем.

2. Дидактичні матеріали для самостійної роботи учнів з метою закріплення і застосування знань і умінь та навичок.

3. Дидактичні матеріали для самостійної роботи знань, що вчать з метою контролю, і умінь. Останнім часом

ефективнішими є текстові завдання, хоч і у них є свій недолік. Іноді учні намагаються просто вгадати відповідь.

Практичні методи.

Частково-пошуковий лабораторний метод. У цьому випадку учні вирішують проблемне питання і здобувають частину нових знань шляхом самостійного виконання і обговорення учнівського експерименту. До лабораторної роботи вчиться відома лише мета, але не очікувані результати. Також використовуються методи усного викладу - розповідь та лекції.

Ефективними можна вважати прийоми управління пізнавальною діяльністю учнів:

1) Активізуючи діяльність учнів на етапі сприйняття і супутні пробудженню інтересу до матеріалу, що вивчається:

а) прийом новизни - включення в зміст учбового матеріалу цікавих відомостей, фактів, історичних даних;

б) прийом семантизації - в основі лежить збудження інтересу завдяки розкриттю смислового значення слів;

в) прийом динамічності - створення установки на вивчення процесів і явищ в динаміці і розвитку;

г) прийом значущості - створення установки на необхідність вивчення матеріалу у зв'язку з його біологічною, народногосподарською і естетичною цінністю;

2) Прийоми активізації діяльності що вчать на етапі засвоєння матеріалу, що вивчається.

а) евристичний прийом - задаються важкі питання і за допомогою навід-

них питань приводять до відповіді.

б) евристичний прийом - обговорення спірних питань, що дозволяє розвинути у учнів уміння доводити і обґрунтовувати свої думки.

в) дослідницький прийом - що вчать на основі проведених спостережень, дослідів, аналізу літератури, рішення пізнавальних завдань повинні сформулювати висновок.

3) Прийоми активізації пізнавальної діяльності на етапі відтворення отриманих знань.

прийом натуралізації - виконання завдань з використанням натуральних об'єктів, колекцій [8].

На завершальному етапі уроку можна використовувати різні варіанти оцінки роботи учнів на уроці. Для того, щоб висока пізнавальна активність збереглася на уроці, потрібно:

1) компетентне і незалежне журі (викладач і учні-консультанти з інших груп).

2) завдання розподіляти самим викладачем по правилах, інакше слабким учням буде не цікаво виконувати складні завдання, а сильним - прості.

3) оцінювати діяльність групи і індивідуально кожного учня.

5) давати творчі домашні завдання до узагальнюючого уроку. При цьому можуть проявляти себе тихі, непомітні на фоні активніших[11, 265].

У процесі набуття знань, умінь і навиків важливе місце займає їх пізнавальна активність, уміння вчителя активно керувати нею. З боку вчителя навчальний процес на уроці технологій може бути керованим пасивно і

активно. Пасивно керованим процесом вважається такий його спосіб організації, де основна увага приділяється формам передачі новій інформації, а процес придбання знань для учнів залишається стихійним. В цьому випадку на перше місце виступає репродуктивний шлях придбання знань. Активно керований процес направлений на забезпечення глибоких і міцних знань серед учнів, на посилення зворотного зв'язку. Тут передбачається облік індивідуальних особливостей, моделювання навчального процесу, його прогнозування, чітке планування, активне управління навчанням і розвитком кожного учня.

Досить часто під час навчання активну роль грають навчальні проблеми, суть яких полягає в подоланні практичних і теоретичних перешкод в свідомості таких ситуацій в процесі учбової діяльності, які приводять учнів до індивідуальної пошукової-дослідницької діяльності. Метод проблемного навчання є однією з умов активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках технологій. Такий метод навчання складає вагомую частину системи проблемного навчання. Основою умовою методу проблемного навчання є створення ситуацій, формування проблем, підведення учнів до проблеми. Проблема ситуація включає емоційну, пошукову і вольову сторону. Її завдання - направити діяльність учнів на максимальне оволодіння матеріалом, що вивчається, забезпечити мотиваційну сторону діяльності, викликати інтерес до неї.

Найважливішою умовою дослідження пізнавального інтересу серед учнів є спостереження, що змикаються з педагогічним експериментом в тих випадках, коли точно обчислено завдання, коли спостереження націлене на виявлення і відображення всіх умов, прийомів, чинників, процесів, пов'язаних саме з цим поставленим завданням. Спостереження за процесом діяльності учня на уроці, в природних, або в експериментальних умовах дає переконливий матеріал про становлення і характерні особливості пізнавального інтересу.

Таким чином, активізацію пізнавальної діяльності потрібно почати з пробудження пізнавального інтересу за допомогою спеціально підібраних форм та методів. Для подальшої активізації пізнавальної діяльності необхідно враховувати те, що для того, щоб активізувати пізнавальну діяльність, необхідно забезпечити розуміння учнями матеріалу. На найвищому рівні активізації пізнавальної діяльності учнів, при якому вже розвивається творче мислення можна використовувати проблемне навчання, а також частково-пошукові завдання з урахуванням різноманітних форм і засобів активізації. Системна робота в цьому напрямі на уроках технологій дозволяє добитися зростання якості знань, відсутності неуспішних з предмету, зростає інтерес до вивчення технологій.

Список використаної літератури:

1. Головіна Л.М. Активізація пізнавальної діяльності учнів / Л.М. Головіна. – К.: Проспект, 2003. – 242 с.

2. Електронний словник «Словопедія» [Електронне видання]. – Режим доступу : <http://slovopedia.org.ua/29/53407/19026.html>
3. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія [Електронний ресурс] : навчальний посібник / В.П. Кутішенко. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/17050603/psihologiya/vikova_ta_pedagogichna_psihologiya_-_kutishenko_vp
4. Краснопольський В.Е. Активізація пізнавальної діяльності учнів засобами комп'ютерної техніки (на матеріалі викладання англійської мови). Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / В.Е. Краснопольський. – Луган. Держ. Пед. ун-т імені Т.Г. Шевченка. – Луганськ, 2000. – 20 с.
5. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : посібник / Н. Є. Мойсеюк. – К. : ВАТ «КДНК», 2001. – 608 с.
6. Основи дидактики. Основні дидактичні концепції. Режим доступу: <https://textbook.com.ua/pedagogika/1473451780/s-4>
7. Педагогіка: Навчальний посібник/ В.М. Галузяк, М.І. Сметанський, В.І. Шахов.– Вінниця: РВВ ВАТ «Віноблдрукарня», 2001. – 200 с.
8. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : науково-методичний посібник / О.Пометун, Л.Пироженко. – К. : Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
9. Максимюк. Педагогіка. В-во «Кондор» Ж. Ж. Руссо про виховання нової людини. Режим доступу: https://pidruchniki.com/14350120/pedagogika/zh-zh_russo_pro_vihovannya_novoyi_lyudini
10. Сушенцев О.Є. Педагогічні умови успішної активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках технічної праці / О.Є. Сушенцев // Особисто орієнтоване навчання і виховання учнівської та студентської молоді : зб. наук. праць / Криворізький державний педагогічний університет. – Кривий Ріг, 2004. – С. 104–109.
11. Сушенцев О.Є. Форми і методи організації пізнавальної діяльності учнів на уроках праці / О.Є. Сушенцев // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. праць / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. – Київ-Запоріжжя, 2002. – Вип. 23. – С. 263–268.
12. Щукина Г.И. Роль деятельности в учебном процессе: Кн. для учителя. / Г.И. Щукина – М.: Просвещение,1986. –144 с
13. Ягупов В.В. Педагогіка – Словесні методи навчання: методи навчання, методи пояснення і умови їх ефективності. Режим доступу: <http://eduknigi.com/ped-view.php?id=183>

СЕКЦИЯ 13. ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ.

ПОД-СЕКЦИЯ 6. Теория, практика и методы обучения.

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТРЕСОСТІЙКОСТІ
МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

Магдисюк Людмила Іванівна

доцент кафедри практичної та клінічної психології,
кандидат психологічних наук

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Казмірук Олена Юрївна

студентка III курсу

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Слід зауважити, що професійний стрес не можна розглядати, як щось окреме, як стрес, спричинений тільки чинниками професійного середовища.

Психологічним проявам адаптаційного синдрому Гансом Сельє, було присвоєно назву психологічний стрес. Річард Лазарус у своїх працях виокремив його як реакцію людини на особливості взаємодії між особистістю та навколишнім середовищем. Пізніше це визначення було уточнено: психологічний стрес почав інтерпретуватися не лише як реакція, але як процес в якому потреби середовища розглядаються особистістю, виходячи із її ресурсів та ймовірності вирішення проблеми, що виникла, це виявляє індивідуальні відмінності в реакції на стресову ситуацію [2].

Стресостійкість – інтегративна властивість особистості, що характеризується такою взаємодією емоційних, вольових, інтелектуальних та мотиваційних компонентів психічної діяльності індивідуума, що забезпечує оптимальне успішне досягнення мети в складній емоційній обстановці.

Професійний стрес – це багатомірний феномен, що виражається у психічних і фізичних реакціях на напружені ситуації в трудовій діяльності людини. На думку спеціалістів, до професійного стресу призводять:

- перевантаження людини роботою;
- недостатньо чітке обмеження її повноважень та посадових обов'язків;
- неадекватна поведінка колег;
- довга і «вимотуюча» дорога на роботу і назад, не кажучи вже про стояння в заторах та їзду в переповнених маршрутках;
- недостатня оплата праці;
- одноманітна діяльність або відсутність кар'єрних перспектив.

Медична спеціальність відноситься до представників професій системи «людина – людина». Формування і протікання синдрому «вигорання» в різних професійних групах показало, що це явище найбільш часто зустрічається і найбільш різко виражене саме у цій системі [3].

Основні характеристики професійного стресу:

- емоційне виснаження (приводить до зниження професійної продуктивності);
- деперсоналізація (знеособленість і прагнення формалізувати роботу);
- зниження професійної самооцінки [6].

Стрес медичних працівників виликаний низкою специфічних особливостей їх професії [6].

По-перше – це величезна відповідальність за життя й здоров'я пацієнтів, яка важким тягарем лягає на їхні плечі.

По-друге – тривале перебування в «полі» негативних емоцій – страждання, болю, відчаю, роздратування, які так чи інакше за механізмом емоційного зараження передаються і на медичний персонал.

По-третє – «це нерівномірний режим роботи з нічними та добовими чергуваннями, що порушує природні біоритми праці та відпочинку і негативно впливає на адаптаційні здатності організму.

По-четверте (що характерно для пострадянського простору), заробітна плата лікарів та середнього медичного персоналу явно не відповідає ступеню їх соціальної відповідальності, що викликає почуття незадоволення своєю професією та пов'язані з цим фактом особистісні стреси [3].

Дослідження показують, що явище стресу супроводжує щоденну, рутинну професійну діяльність, часто вимагає від лікарів досить інтенсивного, не

обов'язково конфліктного, але емоційно напруженого спілкування з пацієнтами, причому у лікарів загальної практики частота та інтенсивність цього синдрому виявилася навіть більшою, ніж у хірургів або травматологів [4].

Симптоми «стресу медпрацівників» не відрізняються строгою специфічністю і можуть варіювати в широкому діапазоні – від легких реакцій типу дратівливості, підвищеної стомлюваності до невротичних і навіть психосоматичних розладів у самих лікарів. При цьому велике значення відіграють риси особистості, наприклад, у меланхоліка більше шансів впасти в зневіру і неспокій з приводу роботи, а у холерика вища ймовірність виникнення агресивного стилю спілкування з пацієнтами [5].

Як відзначає фахівець в галузі професійних стресів В. Винокур, професійний стрес – це, перш за все, наслідок зниження професійної мотивації, а «професійне вигорання» і збереження захопленості роботою – це два полюси взаємин людини і професії [1]. Цілою низкою досліджень показано, що професійна деформація, що поступово розвивається у медичних працівників досить часто призводить до того, що при високому ступені «вигорання» наростає тенденція до негативного, нерідко навіть приховано-агресивного ставлення до пацієнтів, спілкуванню з ними в односторонній комунікації шляхом критики, оцінок, тиску, від чого, природно, страждають обидві сторони.

Отже, професійний стрес – багатовимірний феномен, що виражається у

психічних і фізичних реакціях на напружені ситуації в трудовій діяльності людини. Встановлено також, що стресором можуть бути: невідповідність між бажанням і тим, що робота може надати, і між тим, що робота вимагає від людини і можливостями або ресурсами людини відповідати цим вимогам; організаційні особливості; професійні вимоги та ролі характеристики; індивідуальні особливості та очікування; фізичні параметри навколишнього середовища: стресори групових процесів, стресори на організаційному рівні.

Список використаних джерел:

1. Винокур В.А. Професійний стрес у медичних працівників та її попередження / Рівненська газета. - № 11. - 2004. С. 28.
2. Крилов А.А. Психологія. - М.: ПРОСПЕКТ, 2002. - 584 с.
3. Магдисяк Л. І. Психологічні особливості якості життя медичних працівників / Л. І. Магдисяк, Ю. Я. Карпук // Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej NaukowoPraktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii. (30.03.2018) - Warszawa, 2018. - sts.21-26.
4. Магдисяк Л. І. Психологічні особливості якості життя осіб з серцево-судинними захворюваннями / Л. І. Магдисяк // Психологія: реальність і перспективи: зб. наук. пр. Вип. 8 / упоряд. Р. В. Павелків та ін. - Рівне: РДГУ, 2017. - С. 180-184.
5. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник / Л. Б. Наугольник. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. - 324 с.
6. Психологічне забезпечення професійної діяльності / За ред. Нікіфорова Г. С. - СПб.: Світ, 1991. - 355 с.

ПОД-СЕКЦІЯ 6. Теорія, практика і методи обучения.

ТВОРЧА САМОСТІЙНІСТЬ ЯК ПРОВІДНА УМОВА ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Підварко Т.О.

старший викладач кафедри інструментального виконавства
та музичного мистецтва естради
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

Ключові слова: творча самостійність, музикування, самостійна робота, самовдосконалення.

Keywords: creative independence, music, independent work, self-improvement.

Становлення творчої самостійності майбутніх фахівців є однією з найбільш актуальних проблем сучасної педагогіки, особливо актуальною для сфери музичної освіти, де розкриття творчого потенціалу студентів є однією з головних завдань навчання.

Діяльність вчителя музичного мистецтва пов'язана з прочитанням, трактуванням і актуалізацією музичного твору, вона відображає різноманітний світ його почуттів, життєвого досвіду, загальних і професійних знань.

Становлення творчої самостійності студентів як однієї з найважливіших креативних якостей особистості є значущою сходинкою до формування їх музично-виконавської компетенції.

Творча діяльність, як відомо, є вищим ступенем пізнання дійсності і розкривається у відборі та узагальненні життєвих явищ в індивідуальній формі їх сприймання. Сучасні дослідники розглядають самостійність майбутнього вчителя музичного мистецтва в декількох напрямках: як пере-

творювальну пізнавальну діяльність А.Г. Арчажнікова, Н.А. Белая, Є.І. Булатова, В.О. Іщенко, Т.П. Лізьнова, Г.М. Падалка та ін.); у дисертаційних дослідженнях І.Бабакової, Ж.Дебелю, Н.Зелінської, Л.Коваль, Л.Кувіко, М.Перельштейна, Р.Рахімбаєвої, С.Рижової, О.Хижної, присвячених вивченню музично-педагогічної діяльності студентів, творча самостійність виступає об'єктом спеціального аналізу.

Як зазначає О.Горожанкіна «під самостійною роботою майбутнього вчителя музики у сфері виконавської діяльності треба розуміти комплекс психолого-педагогічних дій, спрямованих на усвідомлення змісту художнього образу, що реалізується студентом без участі викладача і являє собою одну з найважливіших передумов набуття професійної майстерності вчителя» [1].

На думку Н.Згурської, особливістю творчої самостійності у сфері виконавства є те, що вона має слухову природу, а її дві структурні частини, внутрішня і зовнішня, виявляються у від-

повідних сторонах музичного слуху. Втручаючись в процеси розучування нотного тексту та створення ідеального виконавського образу, інтонаційна активність внутрішнього слуху збуджує продуктивну роботу мислення, його творчу самостійність, сприяє самореалізації й самовдосконаленню особистості. На погляд дослідниці, зовнішній музичний слух у вигляді дійового слухового самоконтролю набуває великого значення з переходом ідеального виконавського образу у реально-практичну інтерпретаторську діяльність [2].

Г.Г. Мозгальова зазначає, що творча самостійність майбутнього вчителя максимально розвивається в процесі спеціально організованої та свідомо керованої розумової діяльності, спрямованої на усвідомлення змісту художнього образу. Вона базується на діяльності внутрішньослухової сфери, характеризується оригінальністю і самотутністю, є якістю особистості вчителя [3].

Діяльність вчителя музичного мистецтва в загальноосвітній школі вимагає відповідної професійної підготовки, вдосконалення всіх сторін його особистості в процесі освіти, формування цілеспрямованості, наполегливості, самовладання, розвитку спеціальних професійно-важливих якостей. Як справедливо вказує В.І. Муцмахер, в процесі фахової підготовки вчителя музики в умовах індивідуальних занять з виконавчих дисциплін закладені невикористані резерви формування і розвитку зазначених якостей [4].

Успішність розвитку творчої самостійності залежить від зацікавленості студента, його працездатності й дисциплінованості, правильно визначеного плану навчання (відповідно до індивідуальних якостей студента), чіткості поставлених художньо-виконавських завдань, правильного діагнозу причин труднощів, що виникають, точності вказівок щодо способів роботи над твором.

Самостійна робота є найважливішою формою навчального процесу, що забезпечує безпосередній вплив на формування таких параметрів кваліфікаційної характеристики майбутнього вчителя музичного мистецтва, як мобільність, вміння прогнозувати ситуацію і активно впливати на неї, вміння самостійно оцінювати свою роботу тощо. При цьому необхідно, щоб студенти бачили позитивні результати своєї праці, а пережитий ними успіх в навчанні сприяв трансформації опосередкованого інтересу в інтерес безпосередній. Музично-виконавська підготовка студентів характеризується високим рівнем самостійності, тому для ефективної музично-виконавської діяльності вчителя музичного мистецтва необхідні наступні якості:

- ініціативність, вміння ставити мету, бачити проблеми та завдання, знаходити засоби їх вирішення;
- вміння знаходити рішення в умовах, що змінюються або нових умовах;
- вміння аналізувати, творчо мислити, здійснювати вибір засобу вирішення проблеми;
- вміння критично аналізувати та оцінювати результати музично-виконавської діяльності.

Ми розуміємо поняття «творча самостійність» в музично-виконавській підготовці студента, а саме з дисципліни «Основний музичний інструмент», як вміння без сторонньої допомоги орієнтуватися в незнайомому музичному матеріалі, правильно розшифрувати авторський текст, вміння розкрити ідейно-образний зміст п'єси через особисту, власну інтерпретацію авторського тексту, готовність самостійно відшукати ефективні шляхи, прийоми і засоби втілення художнього задуму, це здатність критично оцінити результати власної музично-виконавської діяльності.

Самостійні заняття студентів з виконавських дисциплін ґрунтуються на закріпленні матеріалу, що опрацьовується на заняттях з викладачем. Для розвитку творчої самостійності студентів необхідно їх залучати до різноманітних форм творчого музикування, це читання з листа, як найдоступніша форма музикування і одне з найважливіших музично-виконавських умінь, ескізне проходження музичних творів, що застосовується для накопичення виконавського репертуару студента і для збагачення його музично-виконавського досвіду, гра в ансамблі, що також є однією з активних форм залучення студентів до творчого музикування.

Отже, творча самостійність студента в музично-виконавській діяльнос-

ті – це здатність самостійно обирати принципи та засоби спрямовані на творче пізнання і освоєння музики, засобів її виконання, постановку і пошук рішення музично-виконавських завдань, вдосконалення засобів художньо-образного інтонування музики, самовдосконалення і реалізацію творчих здібностей майбутнього вчителя музичного мистецтва і є необхідною умовою успішного оволодіння всіма видами знань, виховання неординарної особистості.

Література

1. Горожанкіна О. Самостійна робота як складова розвитку мислення майбутнього вчителя музики // Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент: зб. наук. пр. Вип. 5 / [редкол.: Мадзігон В. М., Євтух М. Д., Чебікін А. М. та ін.]. – Київ: [б. в.], 2010. – С. 149-162.
2. Згурська Н.М. Розвиток творчої самостійності як основа формування музично-виконавської культури майбутнього вчителя // Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики. Зб. статей. – К.: УДПУ ім. М. П. Драгоманова, 1997. – С.299-301.
3. Мозгальова Н.Г. Творча самостійність – провідна умова формування музичного мислення вчителя. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. – Вип. 5. – 2001. – С. 177-180
4. Муцмахер В. И. О развитии профессионально значимых качеств личности учителя-музыканта / В. И. Муцмахер // Музыка в школе. – 1989. – №4. – С. 24-27.

Теория, практика и методы обучения

АКТИВІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Потапова Н.В.

кандидат педагогічних наук,
комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

Ключові слова: самостійна навчальна діяльність, самостійна робота студентів, активізація самостійної діяльності, Болонський процес, мотивація навчання, управління самостійною діяльністю.

Key words: independent educational activities, independent students' study, independent study intensification, the Bologna Process, educational motivation, independent activities management.

В освітньому вимірі сьогодення самостійна робота студентів посідає ключове місце серед видів і форм початкової діяльності у вищих навчальних закладах. У рамках Болонського процесу нова парадигма освіти передбачає збільшення кількості годин, відведених на позааудиторну самостійну роботу. Щоб студенти виконували самостійні завдання якісно та вчасно, мали стійку мотивацію до навчання, необхідно розробити гнучку систему управління самостійною навчальною діяльністю.

Відсутність мотивації студентів у самостійній роботі пов'язана з наступними чинниками [3]:

- відсутність чітко визначених термінів у виконанні самостійних завдань;
- недостатнє консультування щодо правильної та продуктивної роботи над завданнями;
- неналежне інформаційно-методичне забезпечення студентів;

- відсутність чіткої системи самостійних завдань;

- нехтуваннями індивідуальним підходом в організації поза аудиторної самостійної роботи.

- Щоб подолати мотиваційну кризу в організації самостійної діяльності у вищій школі, варто прислухатися до наступних методично-дидактичних порад:

- розробка індивідуальної технології самостійної пізнавальної діяльності для кожного студента з урахуванням його рівня навчальної діяльності (можливий диференційований підхід з об'єднанням студентів у відповідні групи);

- створення методичних рекомендацій щодо виконання самостійних завдань будь-якого рівня складності;

- регулярне проведення консультацій стосовно технології виконання завдань та інформаційних джерел;

- заохочення творчого та нестан-

дартного підходу студентів до самостійної діяльності;

- розробка завдань зручних форматів з використанням інтернет-ресурсів та сучасних технічних засобів (наприклад, створення баз даних для дистанційного опрацювання лекцій або додаткових матеріалів);

- використання психолого-педагогічних стимулів в організації самостійної навчальної діяльності (врахування інтересів студентів, пропонування завдань на вибір, регулярний контроль за самостійною роботою, використання дослідницьких і проектних завдань, ділових та ролевих ігор тощо).

Для активізації самостійної діяльності студентів варто звернути увагу на кожен з її етапів – підготовчий, основний та етап контролю й самоконтролю [1, 207]. На підготовчому етапі студент має усвідомити мету виконання самостійного завдання, отримати відповідний мотиваційний поштовх та спланувати свою роботу. Основний етап має доповнюватися поточним самоконтролем та коригуванням запланованих дій з виконання самостійного завдання. На останньому етапі велику роль відіграє самоконтроль та об'єктивне оцінювання студентом результатів виконаної роботи та власних можливостей.

Кредитно-модульна технологія навчання, що є важливою складовою Болонського процесу, передбачає наявність додаткових стимулів для самостійної діяльності, що базується на рейтинговій системі оцінювання навчальних досягнень студентів. Така ор-

ганізація навчально-виховного процесу виключає випадковість оцінювання й підвищує відповідальність майбутніх фахівців за свою професійну підготовку.

Аудиторна самостійна робота також потребує належного мотиваційного забезпечення. Аналіз зарубіжного досвіду організації самостійної діяльності у ВНЗ дозволяє виділити наступні прийоми активізації самостійної діяльності під час аудиторних занять: симуляції, складання розумових карт, використання Бортового журналу та подвійних щоденників, участь студентів у веб-квестах тощо [4].

Отже, самостійна навчальна діяльність у вищій школі – необхідна передумова творчого та інтелектуального розвитку майбутнього фахівця, озброєння його необхідними вміннями й навичками оновлення та поглиблення знань, що є важливою ознакою конкурентоспроможності на сучасному ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Грибок О.П. Особливості самостійної роботи студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: збірник наукових праць. 2011. Вип. 13. С.204–208. URL: http://www.soc.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elopen/actprob13_204.pdf (дата звернення: 12.12.2018).
2. Олексенко В.П. Самостійна робота студентів як складова професійної підготовки майбутнього фахівця-філолога. Педагогічні науки: збірник наукових праць Херсонського державного університету. 2012. Вип. LXII. С.216–221.

- URL: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_62/42.pdf (дата звернення: 12.12.2018).
3. Тюття Л.Т., Іванова І.Б. Самостійна робота студентів в умовах інформаційного навчального середовища. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: збірник наукових праць. 2009. Вип. №6 (8). С.54–66. URL:
  4. http://www.vmurol.com.ua/upload/Naukovo_doslidna%20robota/Elektronni_vidannya/Act_problemi/2009/7.pdf (дата звернення: 12.12.2018).
  5. Хорошайло О.С. Використання інноваційних технологій і прийомів для організації самостійної роботи студентів (аналіз зарубіжного досвіду). Освітologicoлогічний дискурс. 2011. Вип №1(3). С.24–34. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rcct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=10&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjC6J7Mk5rfAhWvposKHccTD9MQFjAJegQIARAC&url=http%3A%2F%2Fod.kubg.edu.ua%2Findex.php%2Fjournal%2Farticle%2Fdownload%2F46%2F67&usg=AOvVaw1YtALdLRVjXsTGUB9DtSK>
  6. (дата звернення: 12.12.2018).

ПОД - СЕКЦІЯ 6. Теорія, практика і методи обучения.

КОНЦЕПЦІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ

Дерев'янюк О.С., Солтик В.О.

магістри,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ

Колесник М.Ю.

викладач кафедри іноземної філології і перекладу, Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ

Ключові слова: реформування освіти, конкурентоспроможність, модернізація, професійна підготовка, фахівці.

Key words: education reformation, competitiveness, modernization, professional training, specialists.

Освіта, як засіб визначення орієнтирів реформування галузей економіки, сільського господарства та інших сфер діяльності повинна мати випереджувачий характер. На сьогодні ринок праці висуває нові вимоги, тому існує потреба в універсальних фахівцях, які здатні навчатися, володіти іноземними мовами, поєднувати знання, вміння й навички за кількома спеціальностями.

Підготовка таких конкурентоспроможних фахівців можлива при зміні традиційної форми навчання на більш перспективну - дуальну.

Засновником дуальної освіти вважають Німеччину. Від неї цю систему перейняли Канада, Австрія, Швейцарія та інші країни.

У кінці XIX – на початку XX ст. під впливом соціально-економічних й соціокультурних перетворень в західно-

європейській педагогіці у Німеччині виник реформаторський рух за трудову школу, видатним діячем якого був Георг Кершенштейнер (1854—1932) – реформатор професійної освіти в Німеччині. Важливим завданням народної школи він вважав загальну трудову підготовку до професійної діяльності. Він створив для молодих працівників так звані додаткові школи, що надавали загальноосвітню підготовку, пов'язану з професією підлітка. Власники фабрик та майстерень зобов'язані були звільняти працівників підліткового віку для шкільного навчання на 8-10 годин в тиждень, зі збереженням зарплати. Саме Г. Кершенштейнер заклали нову систему фабрично-заводського навчання, яка поєднувала практичну роботу на виробництві з теоретичним навчанням. Ця система стала відомою в багатьох країнах Європи як

німецька система дуальної професійної освіти [1, с.56].

Відтак, у ХХ столітті у Німеччині була введена дуальна система професійного навчання. У кінці 60-х на початку 70-х років ця система була перенесена і на вищі спеціалізовані навчальні заклади (Fachhochschulen). В межах дуальної підготовки держава контролює шкільну частину професійного навчання у професійній школі, а торгово-промислові й ремесленні палати – навчання на виробництві. Проте основну роль у підготовці робітників відіграє не держава, а приватний капітал.

Дуальна освіта надає найкращі можливості для отримання кваліфікації, так як є основним джерелом формування молодого покоління кваліфікованих робітників й завдяки тісному зв'язку зі сферою праці забезпечує оптимальний старт до трудового життя. Для влаштування до дуальної системи професійної освіти випускники шкіл звертаються до місцевих відомств з праці або ж встановлюють контакти з підприємствами. Відбір учнів виконують підприємці. Прийом учнів відбувається після екзамену й спеціального тестування, вивчення атестату, бесіди з психологом. Велике значення надається перевірці на «соціальне співробітництво».

Навчання в дуальній системі починається з укладення «Договору про виробниче навчання» між майбутнім учнем та власником підприємства. Вищезгаданий договір визначає: мету навчання, вид трудової діяльності після

закінчення навчання, спосіб, зміст, початок та тривалість навчання, навчальні заходи поза підприємством, тривалість робочого дня, тривалість випробувального терміна, розмір та терміни виплати зарплати, тривалість відпустки, умови, за яких договір може бути розірваним. Договір повинен гарантувати планомірне та раціональне навчання за обраною професією та захищати учня від незаконних дій з боку власника підприємства [1, с.76].

Нагляд за виробничим навчанням, проведення іспиту та присвоєння робочої кваліфікації здійснюють торгово-промислові палати, які реєструють договори про виробниче навчання й зобов'язані встановлювати, чи має підприємство кадри й умови, які забезпечують повноцінне навчання.

Отримуючи професійну освіту на підприємствах, молодь на практиці набуває навички для їхнього подальшого застосування. Це, враховуючи й оптимальну передачу професійного досвіду, означає й зовсім інший ступінь професійної соціалізації, ніж у школі. Молоді люди проходять перевірку й навчаються підтримувати свою позицію у виробничих умовах, а також в реальних життєвих ситуаціях. Підприємства виграють від системи дуальної підготовки ще й тим, що після закінчення навчання робітників можна відразу залучати до виробництва, тобто відпадає необхідність тривалого введення у справу.

Впровадження дуальної освіти в Україні найбільше чекають виробнича, аграрна та ІТ-сфери. Студенти, які

вчать за цими напрямками, більше потребують практики, ніж теорії. На жаль, технічна база вітчизняних вишів застаріла. Тим часом, бізнес вкладає гроші в інновації, а тому може навчити студентів виробничим процесам.

Під час введення дуальної освіти та при організації навчального процесу вузи в Україні зіткнулись з низкою проблем:

- 1) відсутність вітчизняного досвіду;
- 2) відсутність методики, яка дозволяє об'єднати теоретичне навчання та практичну частину дуальної освіти;
- 3) повна неготовність баз практики (або взагалі їх відсутність);
- 4) недосконалість нормативно-правової бази;
- 5) організація харчування та проживання студентів;
- 6) оплата праці студентів (неналагоджений фінансовий механізм оплати).

Разом з тим, не дивлячись на досить великий спектр проблем, виробники та освітяни вважають, що дуальна освіта є одним з дієвих механізмів об'єднання університетської науки та практичної підготовки в процесі навчання.

Введення дуальної системи в Україні є економічно-можливим та спирається на три фактори :

Студенти:

Для них дуальна вища освіта починаючи з першого дня і являє собою привабливе навчання, що забезпечує також певний дохід. Це стає можливим з підписанням договору про дуальне навчання з підприємством-парт-

нером та зарахуванням студента.

Партнери від практики:

Без них не може бути дуальної освіти. Потенційний студент заключає договір з підприємством чи установою, які відповідають його уявленню про професію. Всі практичні фази навчання проходять потім на цьому підприємстві чи установі. В більшості випадків після закінчення навчання студент зараховується співробітником підприємства і починає там своє професійне життя.

Дуальний ВУЗ:

Наукові теоретичні основи, що є необхідними для професії, студент вивчає в дуальному ВУЗі. Близьке до практики теоретичне навчання складається з базової та спеціалізованої частин, які орієнтуються на вимоги підприємств-партнерів. Через три роки навчання закінчується отриманням загальновищої освіти

- кваліфікації бакалавра. Бажаючі далі підвищувати свою кваліфікацію можуть
- вступати на відповідний магістерський курс.
- Основні інноваційні напрямки дуальної освіти:
- посилення співпраці бізнесу з науковими інститутами різних сфер діяльності;
- розробка законодавчого підґрунтя для визнання національних стандартів якості , основана на сучасній проблематиці різних сфер діяльності;
- навчання студентів під час трудової діяльності та підвищення їх

- іміджу на світовому ринку праці;
- залучення кваліфікованого персоналу з виробництва до педагогічної діяльності (інструктори, викладачі);
- здійснення інституційних досліджень і консультування (моніторинг якості надання освітніх послуг у сфері професійної освіти, оновлення освітніх стандартів);
- врахування конкретних запитів підприємств до змісту та якості професійної освіти.

Основою інформаційної кампанії мають стати приклади успішних проєктів співпраці між вищими та бізнесом. Проведена проєктна діяльність у 2014-2016 роках вже принесла певні результати. Сформовано експертне середовище для впровадження системи дуальної освіти, розроблені базові принципи для створення нормативної бази, проведено низку організаційних заходів, що сприяли поширенню інформації щодо німецької практики дуальної освіти серед освітян, які представляють різні регіони і ВНЗ різного рівня та спрямування. Визначилось коло зацікавлених ВУЗів (Донбаська національна академія будівництва і архітектури (м. Краматорськ, тимчасове перебування у евакуації), Луганський національний аграрний університет (м. Харків, тимчасове перебування у евакуації), Національний лісотехнічний університет України (м. Львів), Сумський державний університет, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», Харків-

ський державний університет харчування та торгівлі, Національний гірничий університет (м. Дніпропетровськ), Хмельницький національний університет, Національний транспортний університет), що мають наміри не тільки пропагувати, а й розпочати та послідовно впроваджувати елементи дуальної освіти на практиці. Ці передові вузи взяли на себе зобов'язання застосовувати сучасну систему освіти в рамках певних спеціальностей, закріпивши свої наміри підписанням Меморандуму з Фондом імені Фрідріха Еберта в Україні.

Як відомо, 26 січня 2018 року на Розширеному засіданні Колегії Міністерства освіти і науки України було прийнято Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти в Україні. У цій Концепції передбачається встановлення рівноправного партнерства закладів вищої, професійно-технічної (професійної) освіти, роботодавців та здобувачів освіти з метою набуття останніми досвіду практичного застосування компетентностей та їх адаптація в умовах реальної професійної діяльності. Розроблена концепція використовує німецький досвід дуальної форми здобуття освіти, який було презентовано завдяки представникам Фонда імені Фрідріха Еберта.

Отже, дуальна система сприяє підвищенню якості підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців. Така система освіти посилює співпрацю бізнесу з науковими інститутами різних сфер діяльності.

Дуальна освітня система створює умови для багатогранного розвитку студентів, підвищення якості знань, економічного розвитку країни, та інтегрованого підвищення репутації на світових ринках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Профессиональная педагогика: Учебник для студентов, обучающихся по педагогическим специальностям и направлениям / общ. ред. акад. Батышева С.Я. – М.: Ассоциация «Профессиональное образование», 1997. – 512 с.
2. Що таке дуальна освіта і навщо вона Українцям? / Українська правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: lifepravda.com.ua (дата звернення 23.11.2018).
3. Завдський Й.С. Управління підготовкою кадрів в аграрному секторі ФРН / Й.С. Завдський // Економіка України. 1994. №11. С.74 – 78.
4. Укрінформ-Мультимедійна платформа іномовлення України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ukrinform.ua (дата звернення 23.11.2018).
5. Кирилюк С. І. Аграрна освіта в Україні та за кордоном: Компаративний аналіз. / Педагогіка вищої школи: особливості підготовки молодих спеціалістів в Україні та за кордоном/ 2014р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: asur@ukr.net (дата звернення 23.11.2018).
6. Дуальна освіта для сільськогосподарського господарства, німецький досвід та рекомендації для України/ «Науково-методичний центр інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності вищих навчальних закладів «Агроосвіта»» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: agroosvita.com (дата звернення 23.11.2018).

ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Данилюк Л. В.,

аспірант кафедри професійної освіти,
науковий керівник – доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри професійної освіти

Доброскок Ірина Іванівна,

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди» (м. Переяслав-Хмельницький, Україна)

Сучасна система фахової підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва в закладах вищої педагогічної освіти знаходиться на стадії вдосконалення та оновлення завдяки перетворенням, що відбуваються в системі освіти України. Не втрачає актуальності пошук резервів якісного поліпшення умов фахової підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, з урахуванням сучасних цінностей в освіті. Нові орієнтири проявляються в різних напрямках: у побудові системи неперервної освіти, реалізації нових підходів при корекції цілей та вдосконаленні змісту освіти, активному використанні нових педагогічних технологій. За таких умов дослідження проблем формування необхідних здатностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва не втрачають своєї актуальності. Хоча теоретичні основи формування навичок професійної діяльності розроблені в Україні досить ґрунтовно, практичний інструментарій та методика формування конкретизованих навичок професійної діяльності вчителя образот-

ворчого мистецтва розроблені, обґрунтовані та зреалізовані ще недостатньо. Фахова підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва потребує якісних змін щодо реалізації завдання формування здатності до професійного вдосконалення [3, с. 60].

У зв'язку з цим важливого значення набуває модернізація сучасної освіти, зокрема системи естетичного навчання майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. Нині всі ланки закладів вищої школи, спрямовують свою діяльність на формування гармонійно розвинутої особистості з високим національно-культурним потенціалом, розвиненим почуттям прекрасного, усталеними естетичними смаками. Якщо вища школа намагатиметься повною мірою розкривати красу народних святинь, належним чином ознайомлювати молоде покоління з багатством народного мистецтва та розвивати бажання глибоко вивчати й естетично усвідомлювати звичаї, традиції, обряди, ремесла і промисли нашого народу, то й питання естетичного виховання та розвитку національної свідомості студентів буде успішно

вирішуватись. Адже молодь з розвиненим естетичним смаком здатна зрозуміти і поцінувати стильову єдність матеріальної культури, відчуття зв'язок декоративного-прикладного мистецтва з естетичними вимогами свого часу і минулих епох.

Аспекти естетичного виховання майбутніх учителів засобами мистецтва відображені в роботах В. Андреева, І. Бега, П. Блонського, М. Боришевського, Л. Виготського, О. Леонтьєва, С. Максименка, Б.Теплова, І. Богуславської, Л. Фірсової та ін. Проблеми теоретичних основ естетичного виховання розроблялися педагогами-класиками (Я. Коменський, А. Макаренко, Й. Песталоцці, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський) і сучасними вченими (В. Бутенко, І. Зязюн, Є. Квятковський, Л. Масол, Б. Неменський, Г. Падалка, Г. Шевченко, Н. Калашник та ін.).

Естетична культура забезпечує здатність і вміння людей відчувати свою єдність зі світом, змістовно пережити й ціннісно відобразити повноту та всебічність цих відносин [6, с. 41]. Вона спрямована на формування цілісності, комплексності і якості естетичного ставлення до світу, до людей. Саме тому формування професійної компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва в умовах закладів вищої педагогічної освіти має ґрунтуватися на сформованому в них естетичному ставленні до навколишнього середовища, надбань духовної культури суспільства, що виявляється в естетичному сприйманні та оцінюванні результатів цієї діяльності. Важ-

ливим у подальшому розвитку естетичної культури особистості є підвищення рівня мотивації творчості, зокрема створення творів за власним задумом, самостійного оволодіння культурологічними знаннями, технічними прийомами виготовлення й оздоблення художніх виробів.

Ми поділяємо положення, обґрунтоване І.Ревенко, що важливою умовою формування естетичної культури фахівців є виховання здібностей до естетичної діяльності на основі спеціальних професійних знань, навичок; виховання таких здібностей, в яких виявляються притаманні всім видам людської діяльності якості особистості, психологічні властивості: активнотворча уява, фантазія, пам'ять, увага, здатність до асоціативного мислення, воля, працелюбство, естетичне переживання і судження [5, с. 139]. У процесі діяльності, спрямованої на естетичне перетворення дійсності, формується естетична свідомість майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, яка допомагає досягати універсальності в художній творчості, зокрема досконалості, гармонії змісту й форм творів мистецтва. Адже відомо, що розвиток естетичної свідомості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва реалізується, насамперед, в художньо-творчій діяльності, спрямованій на проектування і виготовлення естетично цінних виробів, предметів і взаємопов'язаний з формуванням у нього професійної компетентності до даної діяльності через декоративно ужиткове мистецтво.

У наш час народне-декоративно-ужиткове мистецтво розглядається як важлива художня цінність, що виконує численні функції – пізнавальну, комунікативну, естетичну та ін. Життя підтверджує, що декоративно-ужиткове мистецтво збагачується новими аспектами філософсько-естетичного звучання, його змістовна краса потрібна людині, а його художньо-культурна, естетична цінність постійно зростає.

Важливо зазначити, що декоративно-прикладне мистецтво – особлива галузь художньої діяльності людей, у продуктах якої призначеність для практичної мети зливається з естетично доцільним розв'язком [3].

Першочергове значення тут має виготовлення корисної речі й одночасно предмета, який має естетичні якості та цінності. Своєрідність і неповторність народного естетичного смаку полягає в тому, що краса, створена на його основі, інша, ніж краса професійного мистецтва.

Вона розчинена в усьому предметному світі, в житті та побуті. І це рятує її від стандартизації і зухвалення [2]. Ми поділяємо думку вченого, що потрібне поглиблене осмислення народного уявлення про красу, виявлення особливої уваги до народного естетичного смаку, бо вони є визначеною нормою і зразком у формуванні естетичного смаку людини в суспільстві. Український менталітет, зокрема декоративно-ужиткове мистецтво, відзначається високими естетичними смаками і є однією з складових виховання естетичного смаку в молодого

покоління. Декоративно-ужиткове мистецтво визначає художню специфіку народної культури і, на нашу думку, може й повинно нині стати засобом національного відродження та естетичного виховання молоді. Ми переконані, що декоративно-ужиткове мистецтво – це саме такий засіб педагогіки, що викликає найоптимальніший емоційний стан для формування культури особистості, в якому найяскравіше визначені всі етапи її формування: виявлення, засвоєння, створення та передачі народних, культурних, моральних й матеріальних цінностей. Л. Фірсова [6, с. 120], досліджуючи естетико-виховні можливості функцій декоративно-прикладного мистецтва, виділяє функції, які сприяють підвищенню рівня естетико-виховного впливу на особистість:

- комунікативну;
- пізнавальну;
- творчу.

Комунікативна функція декоративно-ужиткового мистецтва забезпечує діалог з особистістю, що спонукає її до плідного спілкування зі світом прекрасного. Твори народних майстрів захоплюють людину, створюють психологічний комфорт, спонукають до естетичної взаємодії, впливають на почуття людини і тим самим утворюють неформальний, а особистісно виражений зв'язок з етнохудожніми цінностями.

Пізнавальна функція пов'язана з освоєнням духовно цінного, що було набуто попередніми поколіннями. Як естетична категорія, народна художня

творчість має широкий діапазон дії – від зовнішнього фіксування краси речей до усвідомлення закономірностей освоєння дійсності за законами краси.

Пізнання прекрасного за допомогою народного декоративно-ужиткового мистецтва збагачує естетичні смаки, зміцнює критерії естетичних оцінок художніх явищ, формує справжні духовні інтереси і потреби в галузі культури, естетики, одягу, побуту.

Творча функція народного декоративно-ужиткового мистецтва важлива для педагогічної практики. Безпосереднє спілкування з творами народного мистецтва активізує людські емоції, викликає творчу уяву, стимулює фантазію, пробуджує почуття, збагачує образне мислення.

Виховання естетичних смаків у майбутнього вчителя образотворчого мистецтва засобами українського декоративно-ужиткового мистецтва буде ефективнішим через організацію позааудиторної роботи, яка будується на принципах зацікавленості й добровільної участі в ній і враховує індивідуальні інтереси та нахили творчої особистості.

Висновки. Отже, формування естетичного розвитку майбутнього вчителя образотворчого мистецтва має велике значення у системі освіти. Вивчення майбутніми вчителя образотворчого мистецтва народного декоративно-ужиткового мистецтва у

закладах вищої освіти сприятиме формуванню професійної компетентності у сфері естетичного виховання. Звичайно, естетичні уявлення нині ускладнюються, потерпають змін, але звернення до їх витоків (на прикладі народного мистецтва) може служити, свого роду, камертоном для майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Список використаних джерел

1. Декоративно-прикладне мистецтво з практикумом у навчальних майстернях: [метод. рек. для студ. худ.-граф. фак., педінститутів, учнів пед. училищ, учителів образ. м-тва і худ. праці]. – Ч. 6 / укл. Є. А. Антонович, Р. В. Чугай. – К.: РУМК, 2001. – 60 с.
2. Декоративно-ужиткове мистецтво: словник у 2 т. / [за ред.. Я.П. Запaska]. – Львів: – Афіша, 2000. – Т. 1. – 2000. – 363 с.; Т. 2. – 2000. – 399 с.
3. Педагогічна майстерність у закладах професійної освіти: монографія / [Н.Г. Ничкало, І.А. Зязюн, М.М. Солдатенко та ін.]. – К., 2003. – С. 60-83.
4. Калашник Н.Г. Естетичні смаки: їх витoki і формування / Запоріж юрид.ун-т – Запоріжжя: Просвіта. 2001. – 343 с.
5. Ревенко І.В. Художньо-естетична компетентність учителя як показник його професійної культури / І.В. Ревенко // Мистецтво і освіта. – 2007. – № 3. – С. 139-146.
6. Фірсова Л.С. Формування естетичних оцінних суджень майбутніх учителів засобами декоративно-прикладного мистецтва // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: КДПУ, 2008. – Вип. 14. – С. 120-123.

THE ROLE AND IMPORTANCE OF TRANSLATION IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE AT SCHOOLS.

Usmanaliev Khusniddin Murodjon o'g'li

Uzbekistan State World Languages University usmanaliev.xusniddin@gmail.com

---

Annotation:

This article is devoted to the explanation of how translation is important in teaching students. It is clearly described which methods are utilized while teaching translating to them. Besides, the benefits of translating is defined with some examples.

Key words:

Method, teaching, material, textbook, foreign language, students, translation.

The attitude to the use of translation in teaching a foreign language has changed significantly in different periods of the development of the methodology. For example, in the middle of the XIX century, the translation assignments were almost the majority of all the exercises used to teach a foreign language. However, by the end of the XIX century, the search began for alternative solutions, to the extent that translation was excluded from the educational process.

The objective reasons for creating new methods of teaching a foreign language include:

- increased need for a foreign language,
- changing the type and nature of contacts,
- introduction of trilingualism in Uzbekistan,
- the introduction of English language teaching from grade 1.

In this regard, the role of teaching foreign languages has increased. Due to this, teachers need to use new methods of teaching a foreign language. The ultimate

goal of language teaching at school is to master them. Achieving this goal is directly dependent on the use of effective methods, techniques and tools for translation training.

When learning how to translate, the most common methods include the following:

- reproductive methods – business role-playing games;
- search methods – independent work of students, work with reference books;
- perceptual methods – video tutorials, meetings with representatives of English-speaking countries;
- logical methods – language exercises, “case studies” or analysis of a specific situation.

Reproductive method is characterized by the fact that students reproduce their knowledge. The required strength of learning is ensured by repeated repetition of knowledge. Reproductive activity of students must be combined with creative activity. And business role-playing games always require a creative approach to their implementation.

Reproductive methods contribute to the formation of knowledge on the basis of learning, skills and abilities (through a system of exercises). In this case, the teacher's management activity consists in selecting the necessary instructions, algorithms, and other tasks that ensure the repeated reproduction of knowledge or skills on the model.

The search method is used in all cases when independent work of students is carried out when performing the most diverse types of educational activities. The most common form of it in school conditions is to work with a school textbook, reference and other literature. To develop the ability to use the method of independent work with a book, it is very important to work systematically with the textbook in the classroom.

When explaining educational material, the textbook should not be closed, as many teachers do, but, on the contrary, students should be carefully asked to read definitions together with the teacher, ask questions when they are in difficulty, mentally identify the main ideas of the paragraph, work with drawings, charts, tables, published in the textbook, separate educational texts, for example, you can generally invite students to read during the lesson on their own. This is especially true of simple paragraphs, which tell about the applications of other phenomena are given historical references, etc.

Perceptual methods are carried out while watching videos, an active comprehensive training takes place, namely: memory training, switching training from language to language, tempo training,

work on vocabulary. The video method contains the training and education functions, which is due to the high efficiency of the impact of visual images. The information presented in visual form is the most accessible for perception, it is absorbed easier and faster.

Another method that should be attributed to the group of logical methods is the "case study", or analysis of a specific situation. The method of analyzing a specific situation should be combined with the reproductive method, i.e. using a role-playing game, after which the students' work is discussed, errors are analyzed, appropriate conclusions are drawn, or with the perceptual method, when, after watching the video, a specific situation is also discussed and analyzed. Thus, students learn from their own and others' mistakes.

We assume that the use of translation, i.e. one of the types of consciously-comparative study of the language system will significantly help to improve the quality of teaching foreign languages in modern schools of Uzbekistan.

Learning to translate in English lessons contributes to the conscious and durable assimilation of language material, activates the mental activity of students, develops coherent oral and written language, enriches the vocabulary.

Translation is necessary in order to enable the student to better understand the language mechanism of a foreign language, to give a prospect for its further independent study, is to control the understanding and assimilation of texts in the specialty. The translation also pro-

vides the student with various types of dictionaries and reference books and already at the initial stage removes the psychological fear of overcoming the complexity of scientific speech and working with specialty textbooks in the future.

It should be noted that translation from a foreign language into one's mother tongue and translation from one's mother tongue into a foreign one have different tasks. So, in the first case, the translation acts as one of the means of developing the skills of understanding, understanding speech in a foreign language, and in the second is a means of developing speaking skills, that is, synthesizing speech in a foreign language.

Both with the first and second types of translation, students have a number of difficulties. As a rule, they are associated with a problem in language training, poor mastering of the language system, insufficient knowledge of discrepancies in the structures of a foreign and native language, and students' desire to convey, above all, the meaning of individual words.

To achieve the best results when using translation as a type of work, you must follow certain rules. Texts should be delimited by degree of difficulty, should be interesting, informative, should stimulate thinking. Psychologists and methodologists believe that the best remembered is the material that undergoes logical operations, has a logical structure and is grouped according to certain principles.

Using only non-translate methods of teaching a foreign language means giving up the native language, which in itself sounds absurd, since any new foreign

word is associated primarily with the word of the native language denoting the same subject, the same phenomenon as its foreign equivalent, and only through the word of the native language is transferred to the designated object.

Consequently, no level of teaching foreign languages can be started or completed without the help of translation. Indeed, having received a complex text for "reflection", the student seeks, first of all, to translate this text into his native language, since he does not think. In this regard, an explicit or hidden translation into the native language is always present at the first stage of education.

This stage seems to be necessary and logical in the transition to a non-translational understanding. P. Hegboldt determines the importance of translation in the learning process at this stage as follows: "When reading difficult sentences rich in thought, one should not shy away from translation.... Translation is a crutch that you use when you need it and clean it when you can walk without it". Thus, the need to use translation is obvious.

In this regard, it is necessary to highlight the most effective methods of translation when teaching students English in grades 6, 7. Namely: reproductive, search, perceptual and logical methods. As they are aimed at developing the communicative competence of middle-level students.

Intuitive word for word translation is not always applicable, however. Re-expressing the text of the original by means of another language causes difficulties that can only be solved by switching to the mode of conscious analytical work.

If it is impossible to apply a word-by-word translation and difficulties arising from the search for an equivalent, it can be said that the student is faced with a translation problem. In contrast to the understanding of the text by the ordinary recipient, who is often very superficial, the translational understanding of the text is distinguished by depth and thoroughness.

Before starting to translate, the student carefully reads the entire text, writes out the terms and meanings of unfamiliar words, analyzes semantic links between the elements of word combinations and syntactic structures, and for a preliminary acquaintance with the subject of the original message, studies parallel texts in the translating language,

refers to special textbooks, reference books and encyclopedias.

References:

1. Barkhudarov L.S. Questions of translation theory. Notebook translator. – M., 2007. – 223p.
2. A.V. Fedorov. Fundamentals of the general theory of translation. – M., 2010. –129p.
3. Demyanenko, M.Ya. Osovy general methods of teaching foreign languages. – M.: Higher School, 2013. – 280p.
4. Benedict B. A. Psychology of mastering a foreign language. – Minsk, 2001. – 312p.
5. Kamysheva, L.M. Communicative orientation and translation: antagonism or compatibility? L.M. Kamysheva // Labor. – 2003. –201p.
6. Vinogradov V.S. Lexical issues of translation of fiction. M., 2005. –187p.
7. A.A. Leontiev. Psycholinguistic Units and Generation of Speech Statement. – M., 2003. –78p.

INNOVATIVE METHOD OF TRAINING THE SUBJECTS OF ENGINEERING GRAPHICS

Shokhboz Dilshodbekov,

Aspirant, Tashkent State Pedagogical University, Uzbekistan.

The article deals with the innovative method of teaching engineering subjects, which allows simultaneously to teach graphic programs.

Keywords: Computer graphics, method, AutoCAD, education system, graphic programs.

На сегодняшний день трудно представить бытовую жизнь без компьютерной графики. Причиной этого можно указать на сегодняшнюю более глубокую интеграцию компьютерной графики во всех сферах деятельности человека. Массовая компьютеризация, внедрения и развития новейших информационных технологий привело к впечатляющему рывку в сферах образования, бизнеса, промышленного производства и научных исследований. К такому процессу можно приводить очень много примеров. Например, электронно-информационные афиши, бегущие строки как у общественного транспорта, интернет, мультфильмы, компьютерные игры, анимационные ролики и другие.

Резкое облегчение в использовании компьютеров ощущалось после того, как ответы сложных математических уравнений стали выводиться на экран в виде графики. Благодаря этому, компьютерная графика вносит свой вклад в развитие искусства, телевидения, образования, промышленной, военной, медицинской и других отраслей.

К примеру, использования компьютерной графики в системе образования вывел образовательный процесс на новый уровень. Использование компьютерной графики и моделирования во время проведения уроков дает возможность решению ряда дидактических задач как: презентация физических, биологических и химических процессов в удобной скорости которые происходят очень быстро или медленно; возможность показать очень большие или маленькие предметы как здания или молекулы [1, с.26].

На сегодняшний день, по мнению многих специалистов и соискателей компьютерная графика в образовании участвует в двух видах.

В первом виде компьютерная графика участвует как предмет изучения и имеет свой объект, предмет, функцию и цель как и в других предметах. Например, в компьютерной графике изучаются способы создания векторной, растровой, фрактальной и трёхмерной графики и их обработка [2, с.3]. Помимо этого, компьютерная графика занимается на сегодняшний день популярной сферой, как создание

анимационных роликов, мультфильмов и спецэффектов которые используются в киноиндустрии.

Во втором виде компьютерная графика участвует как средство. В этом виде в основном понимается моделирование какой либо ситуации встречающийся в предметах. Использование компьютерной графики в проведении занятий дает педагогу возможность объяснить тему слушателям полностью и правильно. Например, таежные ледники или возможность показать быстрее коррозию металла и т.д.

Есть и такие направления которые используют компьютерную графику в обоих видах. Но таких направлений очень мало. К примеру направление бакалавриата ТДПУ имени Низами “5110800-изобразительная искусство и инженерная графика”. В этом направлении “инженерная компьютерная графика” преподается как предмет. В преподавании этого предмета с 2000 года используется графическая программа AutoCAD. В основных предметах этого направления таких как начертательная геометрия, геометрическое и проекционное черчение, машиностроительное черчение, архитектурное черчение и топографии компьютерная графика используется как средство обучения.

В сегодняшнем веке информационных технологий никому не секрет что выпускникам всего мира вставятся высокие требования. В этом ряду основной проблемой является требования выпускникам направлении “5110800-изобразительная искусство и

инженерная графика” бакалавриата которые должны уметь использовать графические программы в учебном процессе.

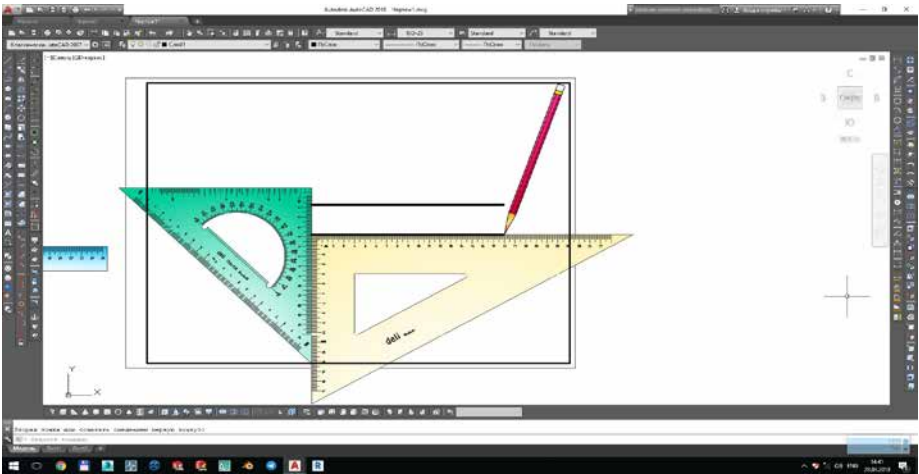
Связи с этим ведутся ряд исследований с стороны соискателей (Сторожилев А.И., Борисов А.С., Рихсибоев Т.) для подготовки кадров умеющих одновременно преподавать в традиционных и инновационных методах.

Мы считаем, что нужно правильно подобрать компетентный процесс и таким способом повысить качество образования для подготовки высококвалифицированных кадров, которые могут соревноваться выпускниками университетов мирового уровня.

С помощью нашего метода педагог будет обучать или объяснять тему используя графические программы в место традиционных доски и мела. В этом случаи от студентов не требуется навыков использования графических программ, они будут выполнять чертеж традиционным методом.

От педагога требуется умение пользоваться современными графическими программами. Для этого педагог должен знать разные графические программы подходящие к разделам инженерной графики либо, программу AutoCAD который подходит всему разделу инженерной графики.

Сейчас AutoCAD – это наиболее гибкая из существующих графическая программная система для ПК, способная эффективно работать в самых различных областях технического проектирования и используемая более чем в 125 странах мира [3, с.8].

1-рис.

При использовании AutoCAD или других программ у педагогов могут возникнуть ряд вопросов. Например, для объяснения проведения двух параллельных прямых педагог использует автоматическое свойство программы, таким способом он пропускает целый процесс проведения этой параллели.

Чтобы объяснить студентам как проводить параллель с помощью двух линеек и карандаша педагог воспользуется ранее подготовленной виртуальной линейкой. (1-рис).

Подводя итог можно сказать что использование графических программ дает педагогу возможность сэкономить время, повысить интерес студентов к теме, практически отвечать на возникший вопрос, повысить наглядность объясняемой темы.

К тому же, таким способом приводится пример использования графических программ в обучении инженерных дисциплин.

Предлагаемый метод дает возможность студентом ознакомиться с интерфейсом и панелями инструментов графических программ не выходя из данной для темы времени.

References

1. Везиров Т.Г. Теория и практика использования информационных и коммуникационных технологий в педагогическом образовании: Дис.... докт. пед. наук. – Ставрополь, 2001. – С.187.
2. Сагатов М.В., Асқархўжаев Б.С. Компьютер графикаси: Маърузалар тўплами. ТошДТУ – Тошкент, 2007, 90 б.
3. Бежок А.П. “Основы компьютерного проектирования” часть 1. Минск, БНТУ 2007. – С.75.

DEVELOPING PRACTICAL ENGLISH SKILLS FOR STUDENTS РАЗВИТИЕ У СТУДЕНТОВ НАВЫКОВ ПРАКТИЧЕСКОГО АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Махаметова Д

соискатель

Ташкентского педагогического государственного университета

Изменения, произошедшие в обществе за последние десять лет, значительно повысили требования, предъявляемые к работникам всех сфер общественной деятельности. Если при существовавшей ранее уравниловке в оплате труда, относительной стабильности настоящего и прогнозируемости будущего работнику достаточно было быть хорошим исполнителем, то теперь наряду с высоким профессионализмом во главу угла ставятся такие черты как инициативность, предприимчивость, рационализм, динамичность, способность быстро подстраиваться под ситуации, здоровый оптимизм, коммуникабельность.

Все эти черты не могут существовать без наличия у человека коммуникативных способностей.

Умение вести себя с людьми надлежащим образом является одним из важнейших, если не важнейшим фактором, определяющим шансы добиться успеха в бизнесе, служебной или предпринимательской деятельности. Дейл Карнеги еще в 30-е годы 20-го века заметил, что успех того или иного человека в его финансовых делах в технической сфере или инженерном деле зависят процентов на пятнадцать от его профессиональных знаний и про-

центов на восемьдесят пять – от его умения общаться с людьми.

Высокий уровень развитости коммуникативных способностей работника обеспечивает реальный психологический контакт с коллегами, начальниками и подчиненными, преодоление разнообразных психологических барьеров, которые возникают в процессе их взаимодействия, плодотворность их межличностных взаимоотношений, посредством которых сочетаются деловой и личностный уровни общения.

«Весьма значительным в структуре коммуникативных способностей работника является перцептивный компонент, в котором выделяют такие составляющие, как умение адекватно оценивать личностные черты и эмоциональное состояние партнеров по общению, правильно интерпретировать высказывания и невербальный аккомпанент взаимодействия, определять характер отношений, складывающихся в процессе общения», – отмечает Е.А. Орлова.

Анализ учебных планов и перечень дисциплин, изучаемых в технических высших учебных заведениях, выявил ряд учебных предметов, при преподавании которых возможно развитие у студентов коммуникативных способ-

ностей. Одним из таких предметов является иностранный язык.

В последнее время значение предмета «иностраный язык» возросло. Без знания иностранного языка (особенно, английского) практически невозможно устроиться на престижную, высокооплачиваемую работу, отсюда и огромное желание студентов овладеть речевой деятельностью на иностранном языке. В этом им должны помочь практические занятия по иностранному языку в вузе.

Перед практическими занятиями по иностранному языку можно поставить задачу развития коммуникативных способностей у будущих работников предприятий и фирм.

Во многих работах, посвященных психологии общения в качестве основного момента в оптимальном общении рассматривается коммуникативная ситуация, когда людям есть что сказать, когда они заинтересованы в том, чтобы высказаться.

Создание коммуникативной ситуации – это один из методов, способствующих развитию коммуникативных способностей у студента технического вуза.

Другой метод – это формирование понятия (нового умственного действия) (Гальперин П.Я.) об определенном аспекте психологии общения посредством работы с текстами на английском языке. Для проверки эффективности данного метода было проведено психолого-педагогическое исследование.

Теоретико-методологическую ос-

нову нашего исследования составили такие положения современной психологии и педагогики как необходимость обеспечения единства сознания и деятельности в профессиональной подготовке, существенная роль общения и коммуникативных способностей в жизни человека, методы общения в профессиональной деятельности. Г.М. Андреева, А.А. Бодалев, Н.П. Ерастов, И.А. Зимняя, А.Н. Леонтьев, М.И. Лисина, А.В. Петровский, СЛ. Рубинштейн, Б.М. Теплов).

Вопрос о способностях, их природе и структуре давно привлекает пристальное внимание психологов и педагогов. Эта проблема подробно освещается в работах А.А. Бодалева, Э.А. Голубевой, В.Н. Дружинина, В.А. Крутецкого, Н.С. Лейтеса, А.Н. Леонтьева, В.Н. Мясищева, А.В. Петровского, К.К. Платонова, К. Роджерса, С.Л. Рубинштейна, Б.М. Теплова, Л.В. Черемошкиной, В.Д. Шадрикова и др.

Основателем экспериментальной психологии способностей и психодиагностики является Френсис Гальтон. В его работах выделились основные задачи дифференциальной психологии, психодиагностики и психологии развития, которые и по сей день решаются исследователями. В 1883 году вышел труд Гальтона «Исследование человеческих способностей и их развитие, где поднимались следующие проблемы: развитие способностей и их детерминанты; взаимосвязь специальных и общих способностей; создание методов измерения способностей; спо-

способность и деятельность. Позже появились вопросы о структуре способностей и их природе.

В 20-м веке за рубежом проблемами способностей занимались М.Аргайл (1967) и Р.Кэттел (1971). В нашей стране методологические основы анализа проблемы способностей в онтологическом и гносеологическом плане заложил С.Л. Рубинштейн, утверждавший необходимость совокупного исследования психических процессов, психической деятельности и способностей. В процессе разрешения той или иной задачи, стоящей перед человеком, формируются и соответствующая психическая деятельность, и «орган» для ее выполнения – функциональная система, избирательно включающая морфологически (в анализаторах) закрепленные функции и связи, образующиеся на их основе в процессе соответствующей деятельности. «Такой «функциональный орган» и образует нейробиологическую основу психического свойства; это и есть свойство или способность в ее физиологическом выражении. Формирование чувственных психических деятельностей и соответствующих свойств представляет собой два выражения, по существу, единого процесса. Выступая физиологически как система нервных связей, психические свойства как таковые существуют в виде закономерно наступающей психической деятельности». С.Л. Рубинштейн (1960) отмечал, что фиксация психической деятельности в виде свойства человека совершается путем генерализации условий деятель-

ности и стереотипизации этой последней. При этом всякий психический процесс или психическая деятельность – это форма связи субъекта с объективным миром, предполагающая соответствующее психическое свойство, т.е. способность. Таким образом, «способность – это закрепленная в индивидуальной системе обобщенных психических деятельностей».

Из этого основного факта, характеризующего человека как общественное существо, для концептуализации психологии способностей следуют важнейшие выводы:

1) духовная и физическая мощь человека и уровень его деятельности в значительной степени зависят не только от анатомо-физиологических качеств его мозга, но и от уровня, достигнутого человечеством в процессе общественно-исторического развития;

2) вследствие этого способности характеризуются родовыми свойствами;

3) индивидуальная степень выраженности способностей зависит от природных данных человека, свойств ВНД, его мозга. Природа человека, его природные способности, развиваясь в процессе онтогенеза, формируются в результате воспитания и собственной деятельности;

4) способности формируются в процессе взаимодействия человека, обладающего теми или иными природными данными, с миром.

Способность как психологическая категория должна характеризовать индивидуальное своеобразие личности. Анализ, проведенный Б.М. Тепловым,

говорит о том, что, несмотря на наличие в способностях общепсихологического, «родового», способности всегда свойства индивидуальности. Б.М. Теплов писал: «Конкретное проявление общего закона психологии всегда включает в себя фактор личности, фактор индивидуальности» [183. С. 170].

Но методологические проблемы психологии (в частности, противостояние естественно-научного и гуманитарного знания) тормозят развитие психологии индивидуальности.

Одним из путей решения данной проблемы в рамках естественнонаучной психологии является необходимость учета в психологической теории способностей разноуровневых компонентов. Т.И. Артемьева (1977) назвала эти компоненты: общими, включающими в себя качества, присущие всем людям; специальными, обусловленными в основном системой операций, связанных с деятельностью индивида, с ее специфическими особенностями; индивидуальными, указывающими на неповторимость и своеобразие способностей именно данного индивида [17. С. 86]. Методологическим принципом, который следует положить в основу анализа способностей как психологической категории, по мнению Т.И. Артемьевой, является диалектика общего, особенного и единичного. В таком случае оказывается возможным выявить в содержании способностей не только то, что отличает одного индивида от другого, но и то, что их объединяет.

Для того, чтобы приблизиться к пониманию сущности способностей, необходимо учитывать и личностный или личностно-деятельностный и функционально-генетический подходы к психологии способностей (Е.Пильин). Личностная тенденция в разработке проблемы способностей наиболее ярко была выражена у СЛ.Рубинштейна (1960).

Следует отметить, что определенная связь способностей с личностью является давней традицией отечественной психологии, которая анализировалась в работах Б.Г. Ананьева, Т.И. Артемьевой, Д.Б. Богоявленской, А.Г. Ковалева, В.Н. Мясищева, К.К. Платонова, и др. Б.Г. Ананьев связывал развитие способностей с характером, считая, что это есть единый процесс формирования личности. А.Х.Ковалев и В.Н. Мясищев понимали способности как «ансамбль свойств», нужных для какой-то деятельности, включая систему отношений личности, характеристики ее эмоционально-волевой сферы. К.К. Платонов, связывая способности со структурой личности, пишет, что «способности – это такая часть структуры личности как целого, которая, актуализируясь в конкретном виде деятельности, определяет качество последней». Б.М. Теплов (1981) выделил три признака способностей, которые и легли в основу определения, наиболее часто используемого специалистами: 1) способности – это индивидуально-психологические особенности, отличающие одного человека от другого; 2) только те особен-

ности, которые имеют отношение к успешности выполнения деятельности или нескольких деятельностей; 3) способности не сводимы к знаниям, умениям и навыкам, которые уже выработаны у человека. В отличие от К.К. Платонова, который отнес к способностям любые свойства психики, в той или иной мере определяющие успех в конкретной деятельности, Б.М. Теплое идет дальше и указывает на то, что помимо успеха в деятельности, способность детерминирует скорость и легкость овладения той или иной деятельностью. Таким образом, по мнению большинства исследователей, способности – многоуровневые образования, выступающие в качестве средств выполнения деятельности, объединяющие разных людей функционально и дифференцирующие их операционально и результативно [94, С. 53]. Центральным вопросом психологии способностей является понимание их природы. Природа способностей изучалась Б.М. Тешовым и его учениками Н.С. Лейтес, Э.А. Голубевой и др. Предложена концепция способностей, разработанная В.Д. Шадриковым (1994). Категория «способности», по мнению В.Д. Шадрикова, относится к основным понятиям психологии. «Под категориями понимаются такие понятия, которые служат для обозначения самых общих сходств между предмета-

ми. Аристотель выделял 10 основных категорий, под которые подпадало все, что подлежит осмыслению (субстанция, количество, качество, отношение, место, время, положение, обладание, действие, страдание). В современной логике в качестве наиболее общих классов различают три категории: вещь, свойство (или качество) вещи, отношение одной вещи к другой. Следовательно, способность может рассматриваться или как вещь, или как свойство вещи, или как отношение одной вещи к другой». Если семантизировать разноконтекстное употребление понятия «способность», то становится очевидным, что оно употребляется как категория свойства (качества) вещи. Получается, что понятие «способности» и понятие «свойства» (качества) могут выступить как тождественные. По мнению В.Д. Шадрикова, способности тождественны не любому свойству вещи, а такому, которое обеспечивает ее функциональную характеристику. Способности, таким образом, можно определить как свойство или совокупность свойств (качеств) вещи, системы, проявляющихся в процессе функционирования. При этом допустимо сказать, что способности как функциональные свойства вещи обуславливают эффективность реализации данной вещью некоторой функции.

FUTURE TEACHERS OF VOCATIONAL TRAINING PLAN THEIR RESEARCH WORK.

БУДУЩИЕ УЧИТЕЛЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ПЛАНИРУЮТ СВОЮ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКУЮ РАБОТУ.

Кузиев Шахобиддин Собирович

Фаргона – преподаватель кафедры «Высшая математика»
Политехнического института
shahobiddin.qoziyev.89@mail.ru

Аннотация

Статья посвящена актуальной проблеме формирования исследовательских умений и навыков будущих преподавателей профессионального образования. Так, как процесс формирования исследовательских умений и навыков будущих преподавателей представляет собой целенаправленное, систематическое, последовательное внедрение в учебный процесс, создание проблемных ситуаций побуждающих будущих преподавателей профессионального образования и самостоятельно искать ответы способствует планомерной организации и рационализации совместной исследовательской деятельности, направленной на профессиональное становление.

Планирование процесса формирования исследовательских умений и навыков будущих преподавателей профессионального образования включает анализ условий, в которых протекает этот процесс, выбор методов, форм и средств с учетом подготовленности будущих преподавателей заниматься исследовательской работой и содержания проводимых исследовательских мероприятий, программирование процесса формирования исследовательских умений и навыков у будущих педагогов профессиональное образование. Эффективными условиями формирования исследовательских умений и навыков являются единство требований к студентам со стороны преподавателей.

Ключевые слова: управление, планирование, процесс образования, будущие преподаватели, исследовательские умения и навыки, проблемные ситуации исследовательская деятельность, профессиональное образование, функции преподавателя

Summary

The article is devoted to an actual problem of formation of research abilities and skills of future vocational education teachers. Thus, the process of formation of research abilities and skills of future teachers is a deliberate, systematic, consistent implementation in the educational process, the creation of problematic situations encourage vocational training of future teachers and their own search for answers contributes to the systematic

organization and rationalization of the joint research activities aimed at professional development.

Planning the process of formation of research abilities and skills of future vocational education teachers includes an analysis of the conditions in which the process works, the choice of methods, forms and means of taking into account the readiness of the future teachers to conduct research and content of research activities, programming of the process of formation of research abilities and skills of the future teachers professional education. Effective conditions of formation of research skills are the unity of the requirements to the students by the teachers.

Keywords: management, planning, the process of education, future teachers, research skills, problem situation, research, professional education, teacher functions

Обществу требуются люди, способные творчески подходить к решению любой проблемы, способные сравнивать, анализировать, исследовать, умеющие находить выход из нетипичных ситуаций. В полной мере это относится и к подготовке педагогических кадров. Преподаватель, владеющий профессиональными исследовательскими умениями и навыками, способный активно и независимо мыслить, умеющий творчески решать различные педагогические задачи, искать новые варианты решений педагогических ситуаций, сможет организовать процесс обучения на должном уровне, отвечающем требованиям современного общества. [1,2, 3].

Управление процессом формирования исследовательских умений и навыков будущих преподавателей в ходе профессиональной подготовки, представляет собой сложный процесс педагогической деятельности и включает цель, содержание, формы и методы. Нами определены условия, необходимые для осуществления этого процесса: владение преподавателем

определенными знаниями, умениями и навыками управления процессом формирования исследовательских умений и навыков; знания закономерностей и этапов их формирования.

Управление процессом формирования исследовательских умений и навыков более эффективно осуществляется при научно обоснованном планировании исследовательской работы студентов, которая отвечает целям, задачам и дидактическим принципам, творческой индивидуальности преподавателя.

Важнейшими функциями преподавателя в управлении процессом формирования исследовательских умений и навыков являются координация, организация, стимулирование и регулировка познавательной деятельности. Формирование исследовательских умений и навыков будущих преподавателей профессионального образования. Руководствуясь теоретическими положениями и разумно используя современные научные достижения философии и кибернетики, педагогики и психологии, можно определить основы

управления процессом формирования исследовательских умений и навыков студентов.

В исследованиях по теории управления процессом обучения и воспитания студентов можно проследить несколько подходов. Наиболее научным мы считаем подход к построению процесса формирования исследовательских умений и навыков, который учитывает объективные условия, возникающие и проявляющиеся в учебно-познавательной деятельности, и определяет роль преподавателя как основной фактор в управлении этим процессом. Нами определены следующие этапы управления процессом формирования исследовательских умений и навыков.

Первый (предварительный) этап – определение целей и задач управления процессом формирования исследовательских умений и навыков у студентов в ходе аудиторной и внеаудиторной работы. Преподаватели получают от экспериментатора или заведующего кафедрой информацию: об основных направлениях формирования исследовательских умений и навыков студентов на лекционных, семинарских и лабораторно-практических, а также на кружковых занятиях; об уровне подготовленности студентов вести научно-исследовательскую работу и о их внутреннем состоянии (стремление, желание, потребность заниматься научно-исследовательской работой); об эффективности используемых форм, средств и методов. На основе полученной информации преподаватели

разрабатывают программу педагогических действий и принимают решение по ее выполнению, что должно способствовать формированию исследовательских умений и навыков у студентов и вызывать интерес к научно-исследовательской работе и потребность ею заниматься.

Второй этап управления процессом формирования исследовательских умений и навыков у студентов включает разработку кафедрами и деканатом комплексного плана преобразования всей системы научно-исследовательской работы студентов, основных направлений его деятельности.

Третий этап – это реализация намеченного комплексного плана программы. Здесь имеется в виду включение в лекционные курсы, в семинарские и лабораторно-практические занятия элементов научно-исследовательской работы. Это должно проводиться систематически и последовательно с учетом единства цели, содержания, дидактических принципов обучения.

Четвертый этап – определение путей и средств, форм и методов управления процессом формирования исследовательских умений и навыков. Сюда входит контроль за выполнением принятого плана, практическая деятельность преподавателей по осуществлению социального контроля и регулированию всех основных сторон деятельности студентов в соответствии с намеченными задачами.

Опыт преподавателей показывает, что процесс управления будет эф-

фективным в том случае, если они систематически получают информацию о новом качественном состоянии сформировавшихся исследовательских умений и навыков у студентов.

Пятый этап управления процессом формирования исследовательских умений и навыков у студентов – анализ и обобщение результатов выполнения плана: определение уровня сформировавшихся исследовательских умений и навыков студентов, сопоставление достигнутых результатов с ранее намеченным планом, выявление нерешенных вопросов, недостатков в реализации плана и их причин. В результате обработки полученной информации о приобретенных исследовательских умениях и навыках студентами разрабатывается новый вариант плана на новый период и принимается соответствующее решение.

Таким образом, управление процессом формирования исследовательских умений и навыков у студентов осуществляется специфическими циклами. Подвергая анализу содержание каждого из них, можно убедиться в том, что управление процессом формирования исследовательских умений и навыков студентов – это в значительной степени работа с информацией, начиная с момента ее получения, хранения, обработки, воспроизводства до передачи по соответствующим каналам с целью принятия своевременных мер. Следует помнить, что в управлении процессом формирования исследовательских умений и навыков главное положение занимает препода-

ватель. Он выполняет две взаимосвязанные функции самого широкого плана: планирование процесса формирования исследовательских умений и навыков у студентов; непосредственное осуществление исследовательской работы студентов.

Если первая функция является постоянной и основной и не может быть переложена на другие лица, то вторая функция – непосредственное осуществление процессом формирования исследовательских умений студентов в ходе учебной и внеаудиторной работы – может в определенных условиях выполняться руководителем научно-исследовательской работе студентов. Необходимо учитывать еще одно обстоятельство. Преподаватель, обычно работая на семинарском или лабораторно-практическом занятии с группой студентов, руководя ею, не всегда в состоянии заниматься с каждым студентом в отдельности. А для достижения наибольшей эффективности в процессе формирования исследовательских умений и навыков у студентов необходимо постоянное взаимодействие преподавателя со студентом.

В связи с этим к числу важнейших психолого-педагогических проблем в процессе формирования исследовательских умений и навыков у студентов следует отнести управления: исследовательской деятельностью; процессом приобретения знаний о методике проведения исследований; процессом усвоения и выполнения требований руководителя научно-ис-

следовательской работе студентов; процессом обогащения студентов методологией и методикой проведения исследований; процессом формирования исследовательских умений и навыков; процессом формирования интересов и потребностей заниматься исследовательской работой; процессом самообразования.

Участников научно-исследовательского работает (кружки, студенческое научное общество и др.) объединяет система связей, складывающихся в процессе общения, совместной исследовательской деятельности, где они обмениваются мнениями и опытом работы. В отечественной высшей школе вся деятельность, ее содержание и направление, способствует развитию социальной и профессиональной активности личности студента. Ученые накопили и обобщили огромный опыт создания научно-исследовательских студенческих коллективов, в которых они приобрели знания, умения и навыки ведения исследовательской работы.

Студенческий научно-исследовательский коллектив имеет достаточно сложную и разветвленную систему управления, охватывающую комплекс внутренних отношений между деканатом, кафедрами, преподавательским коллективом, органом научно-исследовательской работе студентов и т.д.

Создание определенной системы объективных отношений в процессе организации исследовательской работы студентов – есть та необходимая основа, на которой возможно макси-

мальное успешное педагогическое и воспитательное воздействие на разум и чувства личности с целью формирования внутренней структуры профессиональной ориентации личности на выработку в характере студента профессиональных умений и навыков организации исследовательской работы со обучающимся. На этой основе студенты имеют возможность приобрести определенную систему знаний, умений и навыков осуществления исследовательской работы.

Из психологии известно, что систематическое и целенаправленное управление научно-исследовательской работе студентов через некоторое время формирует определенные исследовательские умения и навыки студентов. Для того, чтобы преподаватель мог эффективно управлять процессом формирования исследовательских умений и навыков, ему необходимо хорошо знать факты управления процессом организации исследовательской работы студентов.

Планирование процесса формирования исследовательских умений и навыков у студентов включает анализ условий, в которых протекает этот процесс, выбор методов, форм и средств с учетом уровня подготовленности студентов заниматься исследовательской работой и содержания проводимых исследовательских мероприятий, и на основании всего этого осуществляется программирование процесса формирования исследовательских умений и навыков у студентов. На непосредственное осуществле-

ние формирования исследовательских умений и навыков студентов оказывает достаточное влияние планирование. При планировании процесса формирования исследовательских умений и навыков студентов следует учитывать результаты анализа условий, в которых осуществляется исследовательская работа (на лекциях, семинарских, лабораторно-практических, а также на внеаудиторных занятиях), уровень подготовленности студентов.

Следующим моментом планирования процесса формирования исследовательских умений и навыков является определение уровня развития умений и навыков и учет возрастных особенностей студентов, их интересов, потребностей и профессиональной направленности. Для успешного планирования процесса формирования ис-

следовательских умений и навыков студентов следует обоснованно и четко систематизировать методы и средства обучения с учетом условий и сложившихся ситуаций в ходе проведения исследовательской работы.

ЛИТЕРАТУРА

1. Краткая философская энциклопедия. – М.: А/О Издательская группа «Прогресс-Энциклопедия», 1994. 576 с.
2. Литовченко В.Н. Формирование у будущих учителей готовности к исследовательской деятельности // Психология подготовки к педагогической деятельности. – Минск, 1990. – Вып. 2. – С. 70-75.
3. Шипилова Т.Н. О понятиях «исследовательские умения и навыки» и различных подходах к их формированию // Творческое отношение преподавателей, студентов и учащихся к учебно-познавательной деятельности. – Липецк: ЛГГУ, 2001. – С. 3-15

THE COMPARISON OF THE LEARNER-CENTERED AND TEACHER-CENTERED APPROACHES IN TEACHING

Elvira Tursunnazarova,

own researcher, English teacher, Service and retraining territorial Centre of public education staff, Uzbekistan.

Annotation

This article compares strengths and weaknesses of the learner-centered and teacher-centered approaches in teaching. There are some arguments in terms of a student and his proficiency, a teacher, a classroom situation and an assessment of both approaches.

Key words and phrases: learner-centeredness, teacher-centered education, learner-centered instruction, learning environment, learner-centered characteristics, learning styles.

The learner-centered approach has been supporting in teaching for recent years, while the teacher-centered approach is still having place in teaching (Edward, 2004). Both have its own strengths and weaknesses (Weinstein, Tomlinson-Clarke, & Curran, 2003). Considering the fact that the learner-centered approach is learner friendly that mainly majors on the needs of the students, it has more advantages compared to the teacher-centered approach where the students take in a receptive role in learning.

Firstly, it is worth to compare students' work in two approaches. In the teacher-centered approach the students do their work alone doing their exercises related to the teacher's presentations during or after the lesson. On the other hand, in the student-centered the students work together in groups or pairs depending on the demand and purpose of the activity. This way, teaching and learning becomes an enjoyable and friendly active and rewarding activity hence making it easier for the students to understand the lesson since they are actively involved in learning.

The second main feature in comparison of the two approaches is the teacher. The teacher-centered approach portrays students as passive while the teachers are active since teachers are the main focus in this approach which is considered sensible because the teachers are familiar with the topic which the students are not. However, with the student-centered approach, the teacher and the student are both active participants as they share the learning responsibility of the learner, helping to identify how the students should use the knowledge.

Another considerable difference of the two approaches is that of the classroom situation. In the teacher-centered approach, there is little or no noise in the class. This is due to the fact that since it is the teacher who passes on the information, the students will automatically be quite in order to grab the necessary knowledge from the teacher. On the contrary, in the learner-centered approach the class situation is busy and noisy because it is mainly in groups and discussions (Jeanne, 2009). In this approach, the

teacher is compelled to be comfortable with the fact that the students are more likely to make mistakes that he may not hear and correct. The teacher-centered approach focuses on desires and, where the teachers support them. Considering this, there is a difference on the beginning of analysis and emphasis in supporting learning.

The diversity is shown in the components of the lesson, which is organized by either the teacher-centered or the student-centered approaches. In the teacher-centered approach, there is separation of the process of teaching from that of assessing or testing. In this approach, teaching occurs first then assessment comes later as a way of finding out whether the students take the knowledge passed on to them by the teachers. Unlike the teacher-centered approach, the student-based approach has both the teaching and assessment being done together. As teaching continues, the students do exercises in pairs or groups.

There is a noticeable difference in assessments of the two approaches as well. The teacher-centered approach uses assessments to monitor the students' learning. (Hayo, 2007). This way, the teachers are able to discover the weaknesses of the students or areas they did not understand in the course of learning and are therefore able to find a way of bringing the point home. This is different from the student-centered approach, where the assessments play the role of diagnosing and promoting learning among the students.

The two approaches differ in the way they test the desired learning with the

learners. In the teacher-centered learning approach, the desired learning is tested indirectly by use of objectivity scored exams, while in the student-centered learning approach the desired learning is directly tested through portfolios, performances, papers, and projects. (Good & Brophy, 2003).

Taking into consideration above-mentioned differences between the teacher-centered and the student-centered approaches, it is worth to discuss which of them is more effective in students' proficiency. There are a number of factors to consider before deciding which approach is the best in teaching (Ernesto, 2005). First, it should be considered which of the two is prior to both the teacher and the learner who is the main beneficiary from the learning.

To start with, the student-centered teaching approach has advantages such as shared leadership where the students take the role of presenting their assignments, writing tests and they facilitate their groups (Walters, 2011). The students share responsibilities in the class that may entail other responsibilities apart from studies although they help one another in the studies as well. They are actively involved working in groups on the desired principles or results, taking part in communication hence developing their communicative skills as they learn from their own mistakes. Another advantage is that both the teacher and the students learn together. The students in the course of discussion engage their teachers and this way, the two sides learn from each other. In this approach, there is the aspect of col-

laborating, supporting, and co-operating with one another where all the students are challenged as well as supported at their own level in learning, an aspect that is very essential even in the society outside the classroom environment. According to Weimer (2013), this approach is based on multidisciplinary system where the students do not only major on one topic and are therefore able to acquire more knowledge in taking these studies. This way, the system supports inclusion of all kinds of students even those with disabilities. Students assess themselves and can also get assessed by their instructors for group-work, product, and process. This helps them realize their weaknesses and know where to put more effort in the studies.

There are some positive sides of the teacher-centered approach in teaching like the student-centered teaching approach, (Jeanne, 2009; Doyle, 2008). One is that the class is usually orderly and quiet as the teacher is usually in full control of the class and the activities taking place in the class. This is because the teachers know the strengths and weaknesses of their students better. Students learn independently without having to rely on their classmates, a property that helps them to think critically and are able to make their own decisions. In this approach, the students will rarely miss an important topic since it is the teacher who plans what topics to teach and may be in a better position to know which topics are most essential for the students. They receive expert knowledge since the teachers are trained on whatever field they choose

and therefore have well based knowledge to deliver to the students.

After going through the advantages and disadvantages of the teacher-centered and the student-centered teaching approaches, it is clear that the student-centered teaching approach is more advantageous than the teacher-centered approach. The students tend to have an easier time taking their studies in the student –centered teaching system especially because they have the freedom to be their own leaders and learn from their mistakes.

Thus, it is worth mentioning that the two teaching approaches are essential in any class as each has its own strengths and weaknesses. The two approaches should be used together to achieve the best to achieve an effective system of learning, Teachers should also engage the students in the leadership of their class in order to create a friendlier environment between the students and the teachers.

REFERENCES

1. Doyle, T. (2008). *Helping Students Learn in a Learner-centered Environment: A Guide to Facilitating Learning in Higher Education*. London: Stylus Publishing, LLC.
2. Edwards, C. (2004). *Classroom management and discipline (4thEd.)*. New York: John Wiley & Sons.
3. [3] Ernesto, M. (2005). *Teaching and Learning a Second Language: A Guide to Recent Research and Its Applications*. London: Continuum.
4. Jeanne, S.C. (2009). *The Academic Achievement Challenge: What Really Works in the Classroom*. London: Guilford press.

5. Walters, V. (2011). *Teacher-centered Versus Student-centered Instruction: A Descriptive Case Study*. London: ASCD.
6. Weimer, M. (2013). *Learner-Centered Teaching: Five Key Changes to Practice*. New York: John Wiley & Sons,
7. Weinstein, C. S., Tomlinson-Clarke, S. & Curran, M. (2003). *Culturally responsive classroom management: Awareness into action. Theory into Practice*.

